DEFENSIO VERAE SEMPERQVE IN ECCLESIA RECEPTAE DOctrinæ De Christi Domini incarnatione, Aduersus Mennonem Simonis Anabaptistarum Doctorem, per IOANNEM à LASCO Poloniæ Baronem, Ministrum Ecclesiarum Phrisiæ Orientalis.

HEBRAE. II.

Postea q̃ pueri cõmunionem habent carnis & sanguinis, & ipse similiter particeps factus est eorundem, ut per mortem aboleret eum qui, mortis habebat imperium.

BONNAE
Ex officina Laurentii Mylii.
ANNO. M. D. XLV.

DEFENSIO VERAE SEMPERQVE IN ECclesia receptæ doctrinæ de Christi Domini incarnatione, Aduersus Mennonem Simonis, Anabaptistarum Doctorem.

ITA equidem initio mecum statueram simul atq; scripta tua accepissem, mi Menno, ut tibi continuo & paucis respondérem: sperans fore, ut quæ inter nos est doctrinæ controuersia, breui, ac simplici locorum utrinq; collatione dirimeretur, præsertim cum nobis spem ipsemet certissimam feciſſes, te, si uerbi Diuini autoritate urgereris, in nostram sententiam facile esse concessurum. Neq; hic mouebar tuis illis, de me, collegis meis, uniuersaq; adeo Ecclesia nostra præiudicijs, ne dicam calumnijs, quibus tuam ad me Epistolam, nescio quo consilio, certe præter meritum omne nostrum expleuisti: cogitabam enim, atq; alijs idem etiam

perſuadebam,ferenda hæc nobis omnia aliquandiu eſſe,ſi quomodo ſaltem te & tuos per noſtram iſtiuſmodi patientiam,ad doctrinę conſenſum inducere Scripturę autoritate potuiſſemus, id quod nos alioqui ante omnia in uotis habebamus. Cęterum ubi intellexiſlem,nos,non ſolum contemni prorſus abs te,ſed ita præterea traduci etiam paſsim,ut uideri poſſes in noſtro illo colloquio,ad quod nos te amice ſanè,ut fratrem,ob ſpem concordiæ,impetrata etiam Principis autoritate inuitaueramus,nihil propemodum aliud quæſiſſe, quàm ut eleuata modis omnibus nominis noſtri exiſtimatione,gratiam tibi apud tuos,nouamq; autoritatem quandam comparares, mutaui protinus,ne quid diſsimulem, conſilium meum, neq; mihi ad te amplius quidquàm omnino ſcribendum eſſe putaui:ne ſi quid ad te liberius paulo ſcripſiſſem, id tu & aliter forte quàm nos uellemus accepiſſes, & ad nouam rurſus etiam detorſiſſes noſtri proſcindēdi occaſionem, atq; ita demum fieret,ut quod nos componendi potiſsimum diſsidij ſtudio inſtituiſſemus,

ſemus, id illi magis ac magis excitando cauſam adhuc preberet: à quo nos interim modis plane omnibus (quod in nobis quidem eſt) abhorremus. Continere me itaq; omnino à ſcribendo uolebam: ut ſi nihil aliud efficerem, ſerendi certe maioris inter nos diſsidij occaſiones omnes (noſtra ſaltem ex parte) amputarem. Sed & hic adeo mihi non ſucceſsit meum cõſilium, ut multo etiã infœlicius ceſserit, quàm ſi tibi initio mox reſpondiſſem, Tui enim inſolẽtiores ſilentio hoc meo facti (quos ego tamen mitiores omnino futuros eſſe ſperabam) triũphos tibi iam neſcio quos ante ipſum etiam congreſſum decernunt, nobisq; iactabundi inſultant, quaſi quod ad tua reſpondeamus, nihil omnino habere poſsimus, Tu uero non ſolum nomen iam meum traducis, qui tamen male de te meritus nunquàm mihi eſſe uideor: ſed miniſterium quoq; Eccleſiarum noſtrarum, atque ipſas etiam Eccleſias, grauiſsime & præter culpam omnem infamas. Doces nos ſeductores eſſe, qui noſtras Eccleſias neſcio qua tyrannide in fide atque obſeruatione

eorum retineamus, quæ uerbo Dei approbare haudquaquam posimus: uocas nos idololatriæ Ministres ac Doctores, propterea quod infantes nostros baptizemus & baptizandos esse doceamus. Cœtum item nostrum ita conspuis, ut nihil prætermittas, quod ad proscindendum illum omni conuiciorum genere, quoquomodo pertineat. Breuiter, spolias nos omneis Ecclesiæ titulo, & pro eiectis prorsus: ac deploratis habes, quod doctrinã tuam (quam refutare non queamus scilicet) non interim tamen recipiamus. Hæc uero, neq; abste expectassemus unquam, de quo nobis multo quidem meliora pollicebamur: & posteaquam illa iam sparsisti, grauiora sanè esse iudicamus, quàm ut ad ea silere amplius, uel posimus omnino, uel etiam debeamus. Sunt enim eiusmodi, ut sine graui impietatis nota ab homine Christiano ferri dissimulariq; non possint. Proinde facere amplius non potui, quin silentium hoc meum, iam tandem abrumperem: ut & Ecclesiarum nostrarum dignitati pro debito officioq; meo non deessem, & doctrinam

item

item noſtram à maledictis tuis Verbi Diuini autoritate uindicarem: quam tu clamoribus quidem facile apud tuos inceſſere potes, cæterum Scripturæ autoritate (etiamſi illã perpetuo iactes) impugnare uere nunquàm potes. Vitam meam accuſare malim ipſemet, quàm excuſare apud Deum præſertim, certus mihi non defuturam eſſe illius miſericordiã, cui interim gratias ago, quod me ab his, quæ mihi notam aliquam in eius Eccleſia inurere poſſent, clementer immunem hactenus ſeruarit, prolapſurum alioqui in omne ſcelerum genus, niſi ipſe ſeruaſſet. Quare hic tibi aliud nihil reſpondebo quàm quod Socrates cuidam ſe proſcindenti reſpondiſſe fertur, niſi quod ego gratuitæ Dei miſericordię id acceptum refero, quod ille Philoſophiæ tribuebat. Et libenter fateor me omnium hominum deploratiſsimum fuiſſe futurum, ſi non me bonitas & uere Paterna Dei miſericordia tutaretur ac ſeruaret. Sed quod ad Doctrinam noſtram Eccleſiarumq; noſtrarum dignitatem attinet, eam ſane me ita defenſurum, per Dei gratiam confido ut

omnes intelligant, nullam te cauſam habuiſſe, cur in noſtras Eccleſias earumq; Doctrinam ac miniſterium tam atrociter inuehereris. Reſpondebo tibi igitur, ſerius quidem quàm par eſt, fateor, ſed non ſine cauſa, ut iam dictum eſt: Et ſat cito alioqui ſi ſat bene, quod aiunt. Bene autem reſpondiſſe me exiſtimabo, non ſi maledicta pro maledictis regeram, neq; item ſi te tuosq; cuiuſquàm inuidiæ exponam: ſed ſi me Chriſti Domini gloriam (pro mea tenuitate) promouiſſe quoquomodo uideam, atq; gradum etiam qualemcunque feciſſe ad componendum Doctrinæ hoc diſſidium, quo ita ſcinditur Chriſti Eccleſia, cuius equidem maiorem multo, quàm noſtri ipſorum rationem habere (ſi ſumus Chriſtiani) debemus. Neq; tibi perſuadeas uelim, nos, tuis, tuorumue conuicijs ita commotos eſſe, ut non meminiſſe interim uelimus patientiæ & manſuetudinis Chriſtianæ: Equidem gratius feciſſes ac forte rectius etiam, ſi quorum culpa nulla tenemur, ab ijs tibi etiam temperaſſes: ſed etſi tibi hic tu unà cum tuis nimium indulgere uoluiſti, nos

tamen

tamen nihil horum omnium (quatenus id modo fiat sine Doctrinæ ministerijq; nostri indignitate) meminisse prorsus uolumus: parati uel iustam nominis nostri iacturam facere, nedum, ut iniquam patienter ac modeste ferre nolimus, tantum ut inducta Doctrinę concordia, unanimi consensu omnes Christi demum gloriam propagemus. Quin & hæc priuatim scribere ad te maluissem. Et facturus id eram omnino, si id Ecclesiarum nostrarum dignitas, tam atrociter abs te læsa, permisisset. Sed tu ipse me plane ut tecum publice cogar agere coëgisti. Si enim priuatim ad nos tua (quemadmodum te id facturum receperas) transmisisses: priuatim tibi uicissim respondere etiam potuissemus. Nunc ita inter tuos sparsisti ea omnia, priusquàm omnino ad nos peruenissent: & postea etiam Ecclesiæ nostræ Doctrinam, ministerium, & omnem prorsus existimationem ita traduxisti, ut publicam omnino uicissim aduersus te defensionem flagitare uideantur. Iam & tui in causa sunt etiam, ut me publice tecum agere oporteat: qui nescio quo

consilio (abs te enim profectum esse non suspicamur) rumorem constãtissimum per Phrisiam occiduam & magnam Hollandiæ partem sparserunt, permissam tibi hic & tuis, in nostris Ecclesijs tua omnia docendi libertatem, nobis deuictis scilicet, & nihil habentibus, quod tibi opponeremus. id porro cum non ad nos tantum, sed ad Magistratum quoque nostrum, ac totam denique Patriam hanc pertineat: non potest etiam nisi publica defensione refutari. Quare ueniam mihi dabis, si per te & tuos adactus, publicè tecum agam: multo sane libentius priuatim acturus, si licuisset. Vehementer autem optarim, ita me tecum posse agere, ut neque tu, neque tui, modestiam merito desiderare in me possitis: utq; omnes intelligant me nihil aliud quærere, quàm ut consensus Doctrinæ inter nos, iuxta Verbum Dei induci possit, ad Christi gloriam, cui nos soli hic seruire oportet. Id porro hac potissimum ratione fieri posse puto, si non rejectis ullis in te tuosq; conuicijs, ad Doctrinæ ipsam mox controuersiam descendamus,

damus, ac doctrinæ noſtræ pariter ac tuæ ſummam, primum in controuerſis capitibus, deinde uero illius teſtimonia, poſtremo autem teſtimoniorum interpretationes & pondus conferamus. Sic enim facile apparebit uter noſtrum ſolidiore fundamento nitatur: Et ſi Doctrinam noſtram uerbi Diuini autoritate comprobauerimus, res ipſa docebit nos præter omnem cauſam illius nomine traductos abs te eſſe, noſtramq; omnium innocentiam approbabit. Priuſquam tamen rem ipſam aggrediamur, id abs te petimus: ne grauatim feras, ſi circa locorum ſcripturæ explicationem, ad Græcos potiſsimum fontes, quos ſane non temere Spiritus ſanctus omnis propemodum Apoſtolicæ doctrinæ Archetypon eſſe uoluit, recurramus: præſertim in inueſtiganda uocum ſignificatione, ex qua ſane colligi locorum ſententias oportet. Quo pacto enim ſcias ueram loci ſententiam, ſi propriam non habeas uerborum illius ſignificationem? ex quibus equidem non intellectis, multos paſsim errores natos eſſe uidemus.

Sic

Sic quidam Petrum,caput,ex ſaxo fecerunt Sic & alij ſpiritualem cultum apud Paulum,moderatum corporis exercitium eſſe putarunt,ſiue caſtigationē,& quæ innumera recenſeri hic poſſent. Deinde quoties loci pugnare inter ſeſe uidebuntur, ut diſcrimen habeamus inter locos qui proprie tractant aliquid,& qui aliud agentes eiuſdem rei etiam obiter meminerunt,utq; maius ſit locorum pondus,qui proprie aliquid tractant: aliſq; ad illos referantur. Poſtremo ſi par eſſe pondus locorum pugnantium uideatur,ut illorum conciliatio ex mutua plurium locorum collatione petatur, eius modiq; illis interpretatio adhibeatur, quam Scripturis familiarem eſſe conſtet;à peregrinis uero, & quarum in Scripturis uſus non ſit ullus,interpretationibus abſtineamus. Hæc etſi mihi poſtea quoq;(ubi id commodum fuerit)repetenda adhuc erunt, præfari hic tamen paucis uolui, ut ſi illa urgeri ſuis poſtea locis uideas,ne ueluti re noua offendaris. Nihil autem iniqui me hic petere arbitror, quod mihi negari abs te poſsit: ſiquidem ſolam uerbi Diuini autoritatem

toritatem(quemadmodum te facturum es-
se credo)sequi uelis. Et si has leges recipis,
tu ipse comperies te in approbandis tuis
dogmatis parum solido fundamento niti,
etiamsi tibi inuictus ipse uidearis. Erant
autem tria potissimum Religionis nostræ
capita,de quibus inter nos non potuit con-
uenire. De Christi Domini incarnatione:
de Baptismo: & de Ecclesiastica, ad uerbi
ministerium,uocatione.De his itaq; tecum
agemus, nostramq; tibi doctrinam, quan-
tum Dominus permiserit,inuicta uerbi il-
lius autoritate approbabimus.Sed quoni-
am & per ualetudinem meam parum alio-
qui firmam, & per negotiorum item mo-
lem absoluere id mihi nunc totum non li-
cuit:atque alio demum uocatus certus esse
etiam non possem,quando mihi rursus ad
cœptum opus redeundum esset:& non de-
essent preterea,qui hoc à me flagitarent,ut
quæ de Christi Domini incarnatione col-
legi,ne amplius premerem:etiamsi reliqua
nondum absoluissem: propterea quod per
nostrum silentium, tui, plurimos in tuis
dogmatis confirmẽt,dum nos(si quid mo-
do

do haberemus) tibi iamdudum hauddubie responsuros fuisse iactitant: & certissimam tibi (dum nos silemus) uictoriam decernunt. Facile id mihi passus sum persuaderi, ut repositis in aliud tempus reliquis illis capitibus, nempe de Baptismo, & Ecclesiastica uocatione: nostram tibi doctrinam de Christi Domini incarnatione approbemus. Baptismi uero & uocationis Ecclesiasticæ causam in aliud tempus suspendamus. Age igitur ad rem ipsam iam tandem accedamus, & quæ de incarnatione Christi inter nos controuersia sit, exponamus. Omnis nostra controuersia circa originem carnis Christi uersatur, iuxta quam homo esse uoluit, cum sit unus atque idem (iuxta diuinitatis suæ existentiam) cum Patre & Spiritu sancto Deus, laudandus in sæcula, Amen. Non igitur hic quæritur, An Christus Dominus sit ille Patris Dei unice dilectus, illiq; ὁμοούσιος Filius: hoc enim extra controuersiam omnes, uno ore cum Petro Apostolo profitemur. Sed de natura atque origine carnis suæ quæstio

est,

eſt, ut certam humanitatis quoque ſuæ rationem habeamus: quemadmodum uere Deum eſſe nouimus, dum illum Patri ὁμοούσιον eſſe fatemur. Quare & tu extra cauſam adferre uideris illa, in tua aduerſus nos Epiſtola, quæ ad probandam uerbi æterni in Diuinis naturam, Patriſq; Dei omnia per illud creantis, gubernantis, ac reſtituentis prouidentiam, quæ tamen tu ita urges, quaſi nos ea apud te impugnaſſemus, tuq; illa aduerſum nos tuenda ſuſcepiſſes. De hoc ſane nulla unquam apud nos dubitatio erat: imo uero id nobis in cauſa etiam fuit, ut doctrinam tuam de Chriſti Domini incarnatione non reciperemus, quemadmodum poſtea dicemus, tantumq; abeſt ut ea impugnemus, ut in adiumentum quoque illa cauſæ noſtræ, ueluti per te iam conceſſa, accipiamus. Cæterum ut intra certos fines noſtra concludatur diſputatio, id ſolum hic agendum nobis eſt, ut de origine ac natura carnis Chriſti diſſeramus, quæ uero huc non pertinent, non

pertinent

non temere etiam admiſceamus. Hic igi-
tur nos docemus Chriſtum Dominum car
nem è matris ſuæ ſubſtantia ſumpſiſſe, ut
quemadmodum eiuſdem eſt cum Patre
ſuo ſubſtantiæ ante ſæcula genitus, ita e-
iuſdem ſit etiam cum matre(& proinde no
biſcum quoq;)ſubſtantiæ homo in ſæculo
natus. Neque interim duos Chriſtos faci-
mus(quemadmodum tu parum equidem
Chriſtiane de Chriſto loqueris) ſed unum
atq; eundem Chriſtum, Deum pariter atq;
hominem eſſe fatemur, id uero non com-
mixtione ulla Diuinę cum humana ſubſtã-
tiæ, ſed admirabili quadam in una ea-
demq; perſona coniunctione, quæ tamen
Spiritu ſancto autore facta ſit, non com-
mutatione Diuinitatis in carnem (quem-
admodum tu ſomnias) ſed aſſumptione
humanitatis in Deum, quemadmodum A-
thanaſius docet. Hæc nos inquam de natu-
ra ac origine carnis Chriſti. Tu uero uide-
ri quidem uis Chriſto Domino & Diuini-
tatem ſimul & humanitatem tribuere: ſed
ita illi id utrunq; interim tribuis, ut utrun-
que ei adimere potius uelle uidearis. Do-
ces

ces enim uerbum illud, quod est Deus eiusdem cũ Patre existentiæ, quodq; olim Spiritus erat, in uirginis demum utero ex Spiritu sancto factum esse carnem, desitſſeq; esse quod erat, nempe Spiritum, et ueluti commutatione quadam cœpisse esse quod non erat, carnem, in qua demum & passum sit pro nobis, & mortuum, & sub peccatum condemnatum, fateriſq; Christum esse *Deum*, sed mutabilem, & mortalem, ac rursum fateris esse hominem, sed sine nostra carne qui sumus homines, quasi uero aut *Deus* naturâ esse possit mutabilis, aut homo sit, qui carne humana careat. Hæc igitur inter nos est controuersia. Nos (ut ueram Christo Domino *Diuinitatem* iuxta ac humanitatẽ asseramus) dicimus, Verbum illud adorandum, quod natura ab æterno & in æternum est Deus, & proinde Spiritus etiam: esse etiamnum quod erat, sed ita iam nobis in Christo Domino coniunctum, posteaquàm carnem in se nostrã assumpsit, ut sit uere quod dicitur Emanuel, hoc est, nobiscum *Deus*. Tu uero doces Verbum quod olim Spiritus erat commu-

tatione quadam factum esse carnem, eã uero nõ nostram, sed è Spiritu sancto concep tam & deductam. interim uerotibi ipse nõ constas, sed nescio quid de promissione imaginaris, & rem ita omnem implicas, ut incertum sit, ad uterum ne matris, an uero ad uerbum promissionẽ referri uelis. Hoc igitur primo excutiendum nobis erit, & uidendum utri hic à uero aberremus, Ordiemur autem ab eo quod utrique citra controuersiam fatemur. Verbum esse Deũ, ac primum nostra confirmabimus, deinde uero ad tuorum confutationẽ descendemus. In hoc autem consistet summa nostræ confirmationis, ut doceamus nulla id commutatione fieri potuisse, ut uerbum quod erat Spiritus, fieret caro: deinde adferamus testimonia, Verbum carnẽ factum esse assumpta nostra in se natura. Iam uero in confesso id est, Verbum quod caro factum est fuisse ab æterno Deum, neque te hic a nobis dissentire puto: Quod si uere Deus erat, eiusdem cum Patre existentiæ hauddubie erat. Deus enim ipsemet apertissime per prophetã suum testatur Extra se nõ esse ullũ. Deum. Et

um. Et loquitur illic de tota Diuinitatis exi-
ſtẽtia ut quidquid omnino eſt uere Deus, id
totũ unius atque eiuſdem exiſtentiæ eſſe in
telligamus. unde & nos unum atque eun-
dem Deum in tribus perſonis adoramus.
Quare ſi Verbum illud quod caro factum
eſt, uere & ex animo fateriſe ſſe Deũ, nega
re certe non poteris, illud unius atque eius-
dem cum Patre exiſtentiæ eſſe oportere.
Aut ſi id neges, ne Deũ quidẽ eſſe fateri po-
teris (quidquid omnino hic ſomnies) quum
Patri ὁμούσιος non ſit. neque enim mentitur
Deus, qui id de ſe ipſo teſtatur. Porro Dei
exiſtentiam nobis Scriptura multis locis
ob oculos ponit, quatenus à noſtra infirmi
tate apprehẽdipoteſt. docet illũ eſſe Spiritũ
et proinde Spiritu quoque adorari oporte
re: Deus ſpiritus eſt inquit Chriſtus. Docet
eſſe immutabilem, non quod ad exiſten-
tiam modo, ſed quod ad uoluntatem quo
que attinet: Ego ſum inquit Deus & nõmu
tor. Docet præterea eſſe ſanctũ: Sancti eri
tis, inquit, quia ego ſanctus ſum. Docet eſſe
& æternũ. Dominus in æternũ permanet.
Si igitur tu uerbũ illud ſacroſanctũ agnoſ

cis eſſe

cis esse uerum Deum: illud cõcedas necesse est, ut Spiritus fuerit priusquàm caro fieret, ut fuerit immutabilis, sanctꝰ & æternꝰ, quã doquidẽ extra hunc talem & unũ Deũ non est ullus amplius Deus. Quod si uerbũ Spiritus erat, et quidem immutabilis, qui fieri id potuit, ut in carnem mutata sua existentia tranfiret? Si sanctus, quomodo sub peccatum in Patris iudicio condemnatur? Si æternus, quo pacto moritur? Quo magis igitur nobis assentiris uerbum uere esse Deum, hoc magis ipsemet pugnas aduersus tuã doctrinã de Christi Domini incarnatione, dum uerbũ illud quod Deus est, facere conaris mutabile, condemnationi obnoxium, & mortale, quorũ equidem nihil in id quod uere Deus est, cadere ullo modo potest. Nec est quod nos hic rationis nostræ iudicio niti cauilleris. Os Dei loquutum est de sua ipsius existentia quæ recensui. Quare hoc tibi ipsi faciendum hic esset, quod à nobis toties fieri postulas, hoc est, ut des gloriam Deo: atq; de illo ita plane sentias, quem admodum se ipsemet nobis uerbi sui testimonio patefecit, frustra autẽ quæ dixi

ad patris

ad Patris duntaxat perſonam referãs: abſo
lute de *Deo* dicta eſſe hæc omnia *legimus*,
ut ſub Dei nomine id totũ quod *Deus* eſt in
telligamus: neq; extra hanc illius exiſtentiã
ullũ nobis aliũ Deũ ſomniemus, qui quidẽ
uere ſit Deus. Iã & illud quod huius noſtræ
cõtrouerſiæ præcipuũ caput eſt, Paulus aper
te diſcutit: Nos dicim⁹ Verbũ poſt carnẽ no
ſtrã è matre uirgine aſſumptã (quod quidẽ
ad diuinã naturam ſuam attinet) ſpiritũ eti
amnũ eſſe: tu uero doces in matris uirginis
utero e ſpiritu (cõmutatione quadã) factum
eſſe carnem, neq; aliud eſſe ais Chriſtum in
carne, quàm uerbum incarnatũ, quod olim
ſpiritus erat. Hic igitur Paulũ iudicem au
diamus. Is uero Chriſtũ ſpiritum appellat,
nimirum uerbi naturam in illo intuẽs, nos
ad imaginẽ ſuã uirtute ſua transformãtẽ,
Dominus (inquit) ſpiritus eſt. Quod ſi uer
bum in carnem tranſiit, quo pacto Chri
ſtus à Paulo uocatur Spiritus? Aut ſi etiam
num Spiritus eſt, quo pacto conſtare pote
rit tua de illius incarnatione doctrina? Nos
igitur *Dei* ipſius uocem ſequuti, ſequuti &
Pauli doctrinam, neque factum eſſe, neque

fieri potuisse docemus, ut uerbũ illud quod Deus est, ulla unquã cõmutatione factum sit caro. Locum Ioannis illum (Verbum caro factum est) postea expendemus, qui nullam nobis cõmmutationis necessitatem imponit. Nunc quod cœpimus prosequemur, hoc est, quonam modo Verbum factum sit caro, sine ulla Diuinæ suæ existentiæ commutatione. Id uero nobis pulcherrime exponit Paulus, etiam si tu uerba illius inuertere conaris. Christus (inquit) cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est ut esset æqualis *Deo*, sed semetipsum inaniuit forma serui sumpta. Audimus ecce incarnationis modum. semetipsum inaniuit (inquit) FORMA SERVI SVMPTA. quid (obsecro) clarius dici potest? Dubiũ sane nõ est inaniẽdi uoce designari hic mysteriũ *Dominicæ* incarnationis. Estque huiusmodi Paulina argumentatio: Nos debere erga nos inuicem ita affectos esse quemadmodum Christum *Dominũ* erga nos affectum fuisse uidemus. Non esse nobis spectãda que nostra sunt, sed quæ aliorũ. Resque proximi nostris rebus anteponẽdas semper

esse imo

esse, imo uero etiãsi quid forte in nobis quã in alijs præstantius uideamus, infirmitatem nobis tamem aliorum magis intuẽdam, quam donorum nostrorum excellentiam. atque adeo hanc dissimulandam potius, illam uero quodammodo induendam, ut eos qui imbecilles sunt, ad nostrorum etiam donorum communionem istiusmodi dissimulatione perducamus. Quandoquidem & Christus *Dominus* nostra magis quam sua spectare uoluit, & maiorem se habere declarauit nostræ miseriæ, quam diuinæ suæ ipsius excellentiæ rationem. Cum que Deus ac *Dominus* esset omnium, dissimulata interim ea Dei forma, hoc est, in effabili illo diuini splendoris sui aspectu, quo se omnis gloriæ Dominum ab æterno in sinu Patris sui esse declarauit: & assumpta in nostrã gratiam serui forma, hoc est, humili carnis nostræ aspectu, nostri similis esse uoluit, ut nos sui similes redderet, assumptaque in se carne nostra omnẽ simul nostram infirmitatem induit, ut nobis suam impertiret gloriam, quam à Patre suo cælesti factus homo accepit. Iam si propo-

fito Christi *Domini* exemplo hortatur nos Paulus ad assimulandã proximi infirmitatẽ, quo illũ lucrifaciamus, certe in proposito exẽplo impleri id oportuit, ad cuius imitationẽ prouocamur, alioqui frustra id exẽplũ Paulus proposuisset, in quo id præstitũ nõ fuisset, ad cuius nos imitationẽ adhortatur. Perspicuũ est igitur ex hac Pauli argumẽtatione, Christũ Dominũ, nostræ, & nõ alterius ullius carnis infirmitatẽ in sua incarnatione induisse, nedũ ut cõmutatione ulla prioris existẽtiæ factus sit caro, præsertim quæ nostra omnino nõ esset. Neque est quod hic arguteris in formæ & inaniẽdi uocibus: quod enim ad formæ uocem attinet, dubiũ nõ est eodẽ illam modo accipi utrobique oportere: hoc est, & in *Dei*, & in serui cõsideratione, neq; altero loco aliter posse accipi, quàm ut primo illã loco positã esse uidemus, siquidẽ uerba uerbis debeãt respõdere. Perspicuũ est autẽ in Dei consideratione, formæ uocẽ accipi nõ posse pro externa duntaxat similitudine (hocnanq; esset Christũ Dominũ *Diuina* sua existẽtia uelle exuere) Proinde ne in serui quidẽ consideratione

ad eum

ad eũ modũ accipi etiã poteſt. Neque obſcurum eſt quid apud græcos ſignificet μορφὴ: nempe non externam illam dumtaxat ſimilitudinem, qua alĩ alĩs ſimiles ſumus (hæc enim ab illis ὁμοίωσις uocatur) ſed ſpeciem ipſam, ſiue characterem aut aſpectum, quem mox rurſũ χαρακτῆρα appellat: hoc eſt, effigiẽ quã dam, ſeu figurã. Cum igitur in Dei conſideratione μορφὴ, ſiue forma, non tam externã ut dixi ſimilitudinem ullã, quã ipſam ſpeciem, aſpectũ, figuram, effigiem, ac characterem Dei ſignificet: hoc eſt, illud ipſum, per quod Deus cognoſcitur eſſe Deus: Sane in ſerui etiam conſideratione aliter accipi non poteſt, quã pro ipſa ſeruitutis noſtræ ſpecie, aſpectu, figura, effigie, ſiue charactere: hoc eſt, pro eoipſo, per quod ſeruus (nimirũ homo) cognoſcitur eſſe ſeruus. Porro Antitheſis ipſa formarũ à Paulo propoſita nos docet, ut quemadmodũ id ipſum, per quod *Deus* cognoſcitur eſſe *Deus*, aliud nihil eſt, quàm immenſa illius potentia, & ſplendor inacceſſæ lucis ſuæ ac gloriæ: ita id ipſum etiam per quod ſeruus cognoſcitur eſſe ſeruꝰ, nihil aliud eſſe intelligamus, quã carnẽ hu-

manitatis noſtrę, ſub peccati ſeruitutem per Parentis noſtri inobedientiam uenunda tam. Sic tamē ut carnē noſtram illū aſſump ſiſſe intelligamus, nonautem carnis noſtræ ſeruitutem: Hoc enim eſt quod Paulus ait, Dominum, formam ſerui, non autem ſerui tutem ipſam aſſumpſiſſe. Exponit autem Paulus ipſe carnis noſtræ in nobis ſeruitu tem dum ait. Video aliam legem in mem bris meis, captiuum me reddentem legipec cati, quæ eſt in membris meis. Eam igitur humanitatis noſtrę carnem, in cuius mem bris ſeruitus noſtra omnis ita hæret, ut non abs re forma ſeu character illius dicatur: Eam inquam Paulus à Domino aſſumptā eſſe docet, ut nos ab hac ipſa illi adnata ſer uitute, aut potius noxa illius. merito ſuo liberaret: ac fact° Emmamuel, in nobis uere iuxta Ioannem, hoc eſt in carne noſtra ha bitaret. Inaniendi uocem ita tu quidem ac cipis, ut intelligas inanıſſe, aliudnihil eſſe, quam priorem exiſtentiam prorſus deſeru iſſe. Atque magnum hic momentum in ea uoce (ita interpretata) ponis: quaſi hoc uer bo Paulus ſignificare uoluerit Chriſtum

depoſita

deposita priore existentia in alteram tran
sisse: hoc est, e uerbo quod Spiritus erat fac
tũ esse carnẽ. Ita enim reddis hoc uerbũ ina-
nijt sese, He is võ sick seluest wthgegaen.
Vt uidearis docere, Filiũ Dei desijsse esse ꝙ
erat, nempe spiritũ: & cœpisse esse quod nõ
erat, nẽpe carnẽ. At uero subsequẽtia Pauli
eodem ipso loco uerba & tota illius argu-
mentatio manifeste docent, hanc uocem
aliter quam tu interpretaris accipi oporte-
re. Quemadmodum enim in ferenda proxi
mi infirmitate (ad quod nos eo loco Pau-
lus proposito hoc Christi Domini exem-
plo hortatur) nõ requiritur, ut dona si que
cęteris pręstantiora habemus omnino de-
ponamus: sed ut illis dissimulatis ad proxi
mi nos infirmitatem ita attemperemus, ut
ipse intelligat eam nobis communem secũ
esse: cogitetque se participem posse esse
etiam eorum donorum omniũ, quæ antea
in nobis agnoscebat, posteaquam uidet, no
bis eandem infirmitatem secum una cõmu
nem esse, per nostram illam assimulationẽ.
Ita cum huc spectet tota Paulina eo loco ar
gumentatio, doceri sane non potest Paulũ
per hoc

per hoc inaniendi uerbum quidquam omnino de deſerenda, deponendaue priore uerbi in Chriſto exiſtentia ſignificare uoluiſſe, quandoquidem ſibi neque cohæreret ne que reſponderet etiam ipſamet argumentatio, in qua, quod in propoſito ad imitandũ exemplo imprimis urgetur, id demum in ipſa exempli imitatione excluderetur. Cum igitur non hoc à nobis exigat Paulus eo loco in propoſiti nobis Chriſti exempli imitatione, ut dona (ſiqua peculiaria habemus) in ferenda proxmi noſtri infirmitate prorſus deponamus: ſed potius ut illis diſſimulatis infirmitatem illius aſſimulemus: Sane neque propoſito Chriſti Domini exẽplo aliud intelligi uoluit per inaniẽdi uerbum, quã ſplendoris Diuini uoluntariam diſſimulationem, noſtræque ſeruitutis in carne noſtra aſſimulationem. Sed & Paulus ipſe apertius mox declarat, quidnã uerbo hoc inaniẽdi uoluerit deſignare, quod enim μεταφορικῶς dixerat ſemetipſum inanit id mox ſimpliciter ita repetit, ſemetipſum humiliauit: ut uel ex ipſiuſmet Pauli uerbis manifeſte appareat inanitionem hoc loco idem eſſe,

idem esse, quod humiliationem: quæ quidem constiterit non ulla prioris existentiæ depositione(quēadmodum id ex ipsa Pauli na argumētatione demonstratum est)sed dissimulatione Diuini splendoris sui,& seruitutis nostræ (per assumptā carnē nostrā) assimulatione. Videsigitur frustra te uerbo hoc inaniendi niti, ad doctrinę tuę confirmationem, Vt interim illud quoq; taceam, quod Dominus ipse tuæ hic interpretationi reclamat,testatur enim ipsemet, se non ita semetipsum inanīsse sumpta in se forma nostræ seruitutis,ut formam Dei prorsus deposuerit deseruerit ue, quod quidem fieri oportuisset,si per prioris formæ desertionem nostram formam assumpsisset, nā & in cælis se interea fuisse docet,cum hic in terris nobiscum ageret: Et faciem suam ut solem, uestesque itē suas ut niuem splendere facit. Quid uero,dū ægrotos sanat,mortuos suscitat,&(quod soli deo est propriū) uerbo peccata condonat: An & tum quoq; se ita inanīt,ut nullā prorsus Dei formam reliquam apud se haberet? Perspicuum est igitur hoc Pauli loco & formam serui quā

Filius

filius Dei assumpsit aliud nõ esse, quam carnem humanitatis nostræ: quæ est ipsissimus character forma ac species nostræ seruitutis: & inanitionẽ idem plane esse, quod humiliationẽ, neque posse doctrinam tuã cum Pauli doctrina hoc loco consistere, qui non recte germanice redditus (quod quidẽ ad uerbũ inaniẽdi attinet) errori forte tuo occasionem dedit. Habemus ergo ex hoc Pauli loco, Verbum illud adorandum (quod est ab æterno & in æternum Deus) factum esse hominem non ulla commutatione prioris suæ existentiæ, neque item prioris formæ suæ desertione: sed assumptione carnis nostræ per uoluntariam ipsius humiliationẽ. Hunc porro humiliationis *Dominicæ* modum quo seruitutis nostræ formã in se ille recepit pulcherrime nobis describit idem Paulus, in Epistola ad Hebreos capite ij. Simulque & *Diuini* in hac parte consiliĳ rationem exponit. Quod uidelicet Pater *Deus* filium suum honorare uoluerit, dato illi iuxta prouidentiam suam regno, quod multis filiĳs in gloriam (merito suo) adductis constaret. Quo pacto enim Rex esset, aut

quibus

quibus imperaret, si nullos regni sui ciues ac ministros haberet? Porro cũ id Diuina posceret iusticia, ut quod per carnẽ nostrã in lumbis Adæ cõclusam promerueramus, id ipsum in eadem carne nostra etiã penderetur: nos uero id præstare non possemus, Et tamẽ in hoc conditi à Deo essemus, ut in gloriam regni nihilominus adduceremur, Aequũ hoc hauddubie fuisse, ut is propter quem sunt omnia & per quẽ sunt omnia Deus, Diuinæ hic suæ ipse iustitiæ satisfaceret per suam bonitatem ac misericordiam: ac donato nobis unigenito filio suo ut Princeps salutis nostræ esset, perfectũ illũ per eas ipsas quas nos commerueramus afflictiones in carne nostra redderet, quo & nos per ipsum perfecti simul redderemur, quatenus tantũ beneficiũ nõ contemneremus, nimirum persoluto iam in carne nostra eo, quod alias debebamus: per carnis nostræ communionem. Iam ut hoc filius præstaret quod nulla alioqui creatura alia præstare poterat, nẽpe ut salutis nostræ Princeps esset, nosque ad regni sui gloriam adduceret: Emmanuelem se esse declarauit,

et posteaquã

& posteaquam nos carne & sanguine cõsta
rem⁹, atque adeo per hæc (in Ada) peccasse
mus etiã: particeps & ipse factus est eorun-
dem ipsorũ ut mori posset, ac per mortem
(ueluti fidelis Pontifex) tyrannidem eius
aboleret, qui mortis imperium in carne no
strahabebat posteaquã eam nihil ipse com
meritus, & iuxta alterã naturam suam im-
mortalis nostra duntaxat causa pertulisset.
Verba Pauli (quod quidẽ ad assumptæ ser
uilis formæ modũ attinet) sic habẽt, Postea
quàm igitur pueri cõmunionẽ habẽt CAR
NIS & sãguinis: Et ipse quoq; PARTICEPS
SIMILITER FACTVS EST EORVNDEM IP
SORVM, VT PER MORTEM cessare faceret,
siue aboleret eũ qui mortis habebat impe-
riũ et ce. Hic uero tu agnoscis quidẽ ea Pau
li uerba, & fateris, filiũ Dei communicasse
carni & sanguini: Cæterum eam carnem
cui is commnnicasset negas esse nostram.
At uero Paulus id agit potissimum hoc lo-
co, ut doceat, filium Dei nostræ & nulliusal
terius carnis participem factum esse. Atque
agit hoc sane & uerbis ita dilucidis, & argu
mentatione ita urgẽti: ut neque tibi neque
cuiquam

cuiquam, ullum hic prorsus suffugium permittat. Argumentatio Paulina talis est. Adduci pueri ad gloriam Regni cœlestis debebant, ut Filius Dei regnum in illis suũ haberet, quo ipsum Pater ab æterno iuxta suã prouidentiam honorarat: Id uero cum fieri non posset, nisi abolita prius Diaboli tyrannide, qui in pueros illos, hoc est, in nos omneis (per decretum Dei) mortis imperium habebat: Atq; hæc ipsa Diaboli Tyrannis, aboleri nullo alio modo posset, nisi persoluto in eadem carne, eo, quod iam nostro in Ada peccato semel fuerat constitutum: nempe morte (impleri enim oportebat decretum æterni Dei) Vt igitur ea ipsa Diaboli tyrannis uere aboleri in carne nostra posset, Filius ecce Dei, qui solus efficere id potuit, eius ipsius carnis particeps esse uoluit, quæ & peccato (quatenus est tentatus) & morti etiam obnoxia esset, hoc est, nostræ (neq; enim est alia præter nostram caro ulla peccato ac morti obnoxia, quæ quidem ad gloriã interim adduci adhuc debeat) ut persoluto in ea peccati nostri stipendio, à Diaboli illam Tyrannide liberaret. Atque

ita nos demum (impleta in nobis per natu-
ræ cõmunionem. Patris ſui iuſticia) ad Re-
gni ſui gloriam euocaret. Hęc eſt (inquam)
Paulina Argumentatio, qua equidem pla-
num fit, Filium *Dei* noſtræ non alterius ul
lius carnis participem factum eſſe. Cũ enim
ait, *D*ominum ideo carnis & ſanguinis par
ticipem factum eſſe, ut per mortem, Diabo
li Tyrãnidem aboleret, id ſimul docet etiã,
illum non alterius ullius carnis participem
factum eſſe, quàm quæ & peccato (ut tenta
retur) & morti ſimul obnoxia eſſet. Ea por
ro noſtra eſt, quæ ſola per peccatum morti
obnoxia eſſe cœpit. Alioqui ne morti quis
dem obnoxiũ eſſe poteſt quod peccato ob-
noxiũ nõ eſt. eſt enim nihil aliud mors quã
peccati ſtipẽdium: ac peccatum rurſus mor
tis aculeus: Et alia caro nulla eſt præter no
ſtram, quæ quidem (ſed ſub ſpe gloriæ in-
terim) & morti ſit obnoxia & peccato. Con
ſtat igitur ex hac Pauli Argumentatione,
Filium *Dei*, noſtræ & nõ alterius ullius car-
nis participem factũ eſſe, atq; hac ratione
formam noſtræ ſeru tutis aſſumpſiſſe. Iam
& uerbis ipſis Paulinis nihil clarius eſſe po
teſt.

teſt. Ait Filium *Dei* participem factum eſſe carnis & ſanguinis: Extare igitur priꝰ oportuit eam carnẽ cuius particeps eſſe debebat. Quo pacto enim participaremus ijs, quæ nuſquã extarent? *Deinde* participare non poſſumus niſi cum alijs, quod enim ſoli obtinemus, eius ſane partẽ habere nõ dicimur: ſed Domini ac poſſeſſores totius appellamur. Igitur cum Paulus teſtatur, Filiũ Dei, participẽ factũ eſſe carnis & ſanguinis, docet ſimul, ipſum, non aliã ſine carnem ullã aſſumpſiſſe, quàm eã, quę & antea iam extitiſſet, & alijs etiam cõmunis præterea eſſet. Participem enim fieri alicuius rei aliud nihil eſt, quàm uenire in eius cõmunionem. id plane nobis ſignificat uox græca μετέχειν. hoc eſt, cũ alijs ſimul habere. Quo quidem uerbo hic uſus eſt Paulus ut doceret, Filiũ *Dei*, non ullũ aliud genus carnis (ſibi uidelicet ſoli propriũ) aſſumpſiſſe, ſed in communionem ſeu participationẽ ueniſſe eius carnis (nimirũ humanæ) quę & antea multo extabat, & alijs etiã cõmunis erat. Nulla autẽ alia caro extabat præter noſtrã (ut dictũ eſt) ad quam equidẽ & ſi peccato ac morti

subiectam, promissiones interim uitæ æternæ (Christum intuentes) pertinerent. Huius igitur & nullius alterius carnis Filium *Dei* participem factum esse constat, cum certum sit eum nostra causa egisse quicquid egit. Quid quod ne id quidē ociosum est quod ait: SIMILITER illum participem factū esse carnis & sanguinis? hoc est, ad eundē modum: nempe per conceptionem et natiuitatem naturalem, præterquam quod sine Patre homine est homo, quemadmodum & sine matre æternus est ac immortalis Deus. refertur enim participatio carnis in Christo hac uoce SIMILITER, ad puerorum naturam, qui & ipsi carnis & sanguinis communionem habebant, ut & hinc appareat, Filium Dei, licet sine Patris hominis ministerio (id enim diserte ab angelo & uirgine ipsa matre docemur) non alio tamen ullo modo participasse carni & sanguini (quod quidem ad matris personam attinet, in qua nihil exceptum legimus) quā illis pueri antea communicassent: nedum ut uel è cælo, uel undecunque aliunde, quàm e matris substantia carnem Christi

Domini

Domini deducta esse putemus. Sed omnẽ prorsus dubitationẽ tollunt reciprocæ uoces additæ (EORVNDEM IPSORVM) Quæ enim reliqua dubitatio esse potest, Filium Dei, nostrę & nullius alterius carnis: nostri item & nullius alterius sanguinis participẽ factum esse, cum ipsemet Dei Spiritus per os Pauli testetur, illum participem factum esse, non equidem alterius ullius, siue e cælo, siue uspiam aliunde desumptæ carnis, neque alterius item ullius sanguinis, sed EORVNDEM IPSORVM, quorum uidelicet pueri illi (sub quorum nomine nos designamur) participes prius fuissent? Hoc sane nobis indicat additus articulus τῶν ἀντῶν, ut de alia quacunque carne alioue item ullo sanguine imaginari non possimus. Manifestũ est igitur ex hoc Pauli loco, Filiũ Dei, non commutatione ulla, desertioneue prioris suæ existentiæ, sed ipsa carnis nostrę participatione, formam serui assumpsisse, neque uel desijsse esse quod prius erat, uel priorem formam suam deseruisse: sed esse & nunc quod prius erat, & formam priorem suam (tantisper dum in terris

risuersaretur) carne humanitatis nostræ contexisse. Neque uero hic urgebo uerba illa Pauli, quibus & eũ qui sanctificat, & qui sanctificatur, ex uno omneis esse docet: donabimusque tibi ut ad *Deũ* illa (quẽadmodũ uis) non autẽ ad Adamũ referas: etiamsi ipsa Pauli oratio aliud poscere uideat. Certe uerba hæc eludere nullis unquàm cauillis poteris, quibus Paulus de puerorũ, hoc est de nostra carne, deque nostro sanguine præfatus filiũ Dei EORVNDEM IPSORVM idq; SIMILITER, PARTICIPEM FACTVM ESSE expresse testatur. Iã & illud frustra nobis eripere conaris, quod mox de assumpto semine Abrahæ sequitur. Ais enim assumẽ di uerbo designari hic, non naturæ participationem ullã sed in gratiã acceptationẽ, ut assumpsisse hoc loco (te quidem interprete) nihil aliud sit quàm in gratiã recepisse. neque aliud hic doceri à Paulo, quàm quod filius *Dei*, non Angelos ullos, sed Abrahæ duntaxat semen in gratiam receperit. At uero totus Pauli sermo uersatur hic circa assimilationem filij *Dei* ad imaginem nostræ seruitutis, quæ quidem constat carnis

nostræ

nostræ participatione, non autem de nostrà acceptatione disputat. Quare perspicuum est uerbum assumendi hic non tam ad acceptationem (ut tu uis) sed ad eandem potius de qua toto propemodum hoc capite agitur ὁμοίωσιν & proinde ad participationē quoque pertinere. Deinde cum extra controuersiam sit, idem uerbum, apud eundem Paulum, in eodem argumento, ad eandem nostræ seruitutis assimiliationem referri: dum formam serui à filio Dei assumptam esse docet: multo hic euidentius apparet nō alio illud referri posse quam ad eandem eiusdem filij Dei nobiscum μετοχήν, propterea quod addita particula ἐπι (quæ suumin compositionibus pondus habere semper solet) ociosa uideri non debet. Si enim simplex uerbum λαμβάνω hanc apud Paulum (in eodē ut dixi argumento) obtinet significationem, ut alio referri non possit quam ad seruilis formę participationem: multo magis eam significationem obtinebit hic etiam ἐπιλαμβάνω: quod equidem non assumere modo, sed proprie etiam superassumere significat, si naturam additæ

compositiuæ particulæ obseruemus. Scio uero te hic grauatim id laturum esse, quod te ad græcarum uocũ significationẽ reuocare ita coner. Sed mihi nõ tanti hic faciendũ est tuum iudicium, quãti Spiritus sancti nõ inane alioqui consiliũ, qui posteaquã doctrinæ Euangelicæ atq; Apostolicæ Archetypon esse uoluit linguam græcam: nostri nos etiam officiũ esse putamus, ut germanum illius intellectum e fontibus potius, quàm e riuulis iuxta doni nostri mensuram petamus. Vt interim taceam non esse decorum Christiano doctori, qualis tu haberi uis, non solum ignorare Archetypa Euangelicæ atque Apostolicæ doctrinæ, sed ea contemnere quodammodo etiam, dum neque tu ipse in illis uersaris, & illorũ testimonia non magnopere moraris. Quasi uero contemptus hic non in ipsum etiam Spiritum Sanctum deriuetur, linguarum in Ecclesia & earum cognitionis autorem, quem tu interim ita tibi usurpas, ut solus fidelis scripturę interpres uideri uelis. Sed ad institutũ. Satis apparet ex ijs quæ diximus assumendi uerbum, hoc Pauli loco, oportere

re

tere referri ad assimilationem Filij Dei ad nos, non aũt ad tuam acceptationem. Iam uero tuis ipsius armis tecum agemus, & donabimus tibi ueram esse tuam hic in uerbo assumendi interpretationem: etiamsi clarissimum sit illam confiftere nullo modo posse, nõ quod sit impia, nihil enim habet alienum à Christiana regula: sed quod ad eum Pauli locum nullo modo pertineat. Age uero, accipiatur hic assumpsisse, pro, in gratiam recepisse: quid tum postea? num ideo falsum erit, quod Paulus docet de carnis & sanguinis nostri in Christo participatione? imo uero hac tua interpretatione confirmabitur doctrina nostra de incarnatiõe Christi. Illud enim ex hoc Pauli loco efficietur iuxta tuam ipsius interpretationem: Filium Dei oportuisse fieri fratribus similem carnis ipsorũ participatione, posteaquã illos, non aũt Angelos in gratiam recepit. Eritq; Pauli Argumentum huiusmodi, sumptum ab æterna ac immutabili iusticia Dei, & fidelitate Sacerdotij Christi, quem Paulus non misericordem solũ, sed fidelem quoq; Pontificem appellat. Filius Dei homines

non Angelos in gratiam recepit: Et hi recipi non poterant nisi abolita Diaboli in illos tyrannide, idque per mortem, quæcarni nostræ in pœnã peccati constituta erat. Posteaquàm igitur semen Abrahę assumpsit, hoc est in gratiam recepit: debuit sane fratribus PER OMNIA similis reddi, ut se non solum misericordem, sed fidelem quoque Pontificem esse declararet in nostrorũ peccatorum expiatione. neque enim tam fideliter succurrere potuisse uideri potest Dominus noster, nobis, qui tentationibus subiecti sumus, si se ipsdem tẽtationibus etiam obnoxium ipsemet assumpta seruitutis nostræ forma non redidisset. quàm facit iam, posteaquàm factus et ipse obnoxius nostris tẽtationionibus (per naturæ nostræ participationem) atque adeo tentatus etiã, potest iam demum omnibus qui tentantur uelut fratribus succurrere: & ut uere fidelis Pontifex suo ipsius (iuxta eandem carnem) merito ad sui illos regni gloriam euocare. Estque hic obseruandum diligenter, quod Paulus hoc potissimum nomine, Christum fidelem Pontificem esse statuit, quod se obnoxium

noxium fecerit tentationibus noſtris. Inde enim id quoque colligitur, filium Dei, noſtram, et nullam aliam carnem aſſumpſiſſe: quæ ſola talis creata eſt, ut tentari & proinde peccare quoque ac mori poſſet. Alioqui quod cœleſte Diuinũque eſt, id prorſus eſt ἀπάθητον quemadmodum Iacobus docet. Quod ſi iuxta carnem filius Dei factus eſt tentationi obnoxius, ut ſe fidelem Pontificem noſtrum eſſe declararet: perſpicuum eſt, eum, non aliã carnẽ aſſumpſiſſe, quàm noſtrã, ut in ea tentari & proinde mori quoque poſſet, nobiſque merito ſuo ſuccurrere, qui & tẽtationi et peccato & morti (quantũ in nobis eſt) ſubiecti ſumus. Nã in eo ipſo (inquit Paulus) quod tentatus eſt, poteſt & ijs qui tentãtur ſuccurrere. Vtcũque igitur Paulũ hic interpreteris, manet inconcuſſa doctrina noſtra: filiũ Dei, noſtrã & non aliã carnẽ aſſumpſiſſe, idque per illius participationẽ. Vt interim taceã, quod Paulus Chriſtum Dñm (quatenus hominẽ hauddubie) in caput ſuæ Eccleſie datũ à Deo Patre eſſe teſtat. Fieri ſane nõ poteſt quin caput cũ ſuo corpore communionẽ eiuſdẽ carnis habeat

Et cu-

Et cum prior sit Ecclesia Christi incarnatione: cui quidem in caput ac Pontificem æternum datus sit Christus, ubi temporis plenitudo aduenisset: manifestum est, Christũ nostræ carni participare oportuisse, ut caput nostrum esset, et nos membra illius uicissim. Manet igitur incõcussa nostra, imo uero non nostra sed Catholicæ potius Ecclesiæ doctrina, omnium orthodoxorum sententijs comprobata: Filium Dei, hominem factum esse, non commutatione ulla prioris suæ existentiæ, neq; item desertione prioris suæ formæ: sed formæ seruitutis nostræ, hoc est, carnis nostræ assumptione, per illius participationem, quemadmodũ Paulus docet. Supereſt iam ut modum quoq; eius ipsius participationis exponamus: hoc est, quonam modo & per quos Filius Dei particeps factus sit carnis nostræ, ne quid omnino in causa hac amplius desyderari possit. Et quoniam multi extant scripturæ loci qui de Christi incarnatione differunt, tuq; in eorum interpretatione dissentire à nobis uideris: atq; interim urges quosdam quod nos tamen non suo loco abs te fieri

puta

putamus: Ponendum nobis erit initio discrimen inter locos ipsos: ut sciamus, recte ne illos ad causæ nostræ confirmationem accõmodemus: an uero eos (quod quidem tu nobis facere uideris) ui quadam detorqueamus. Sunt autem loci qui in alio argumento uersantes, ad illius cõfirmationem, incarnationis Dominicæ etiam per occasionem meminerunt, ut in oratione Pauli Antiochiæ habita Acto. xiij. Sunt rursum qui historico quodam more rem gestam narrant, Ioan. i. modum autem rei gestæ non explicant. Sunt & qui modum explicant, sed alij minus expresse, alij magis: alij alio spectantes, alij uero in hoc proprie proditi ut non aliud tractent. Inter hos igitur tutissimũ fuerit, eum potissimum locum deligere, ac primo ante alios loco ponere (ut alios omnes ex eo metiamur) quem nemo negare potest in hoc proprie præ omnibus alijs proditum esse, ut quicquid omnino uel ad historiam, uel ad modum susceptæ à Filio Dei carnis humanæ quoquomodo attinet, id totũ nobis exponeret & explicaret. Is uero est Lucæ primo capite, ubi missus in

hoc

hoc peculariter à Deo Angelus legitur, ad eam ipsam uirginem, quæ Domini mater futura erat: ut illi & rem ipsam quam Deus per eam compleri uolebat, & modum illius omnem exponeret. Quemadmodum enim ad neminem magis pertinebat scire uniuersum simul hoc incarnationis Dominicæ archanum, quàm ad eam ipsam Virginem, quam ad tantæ rei ministeriũ Deus ipse elegisset. ita & nobis tutissimum erit huic Angelicæ legationi niti in apprehendendo mysterio Dominicæ incarnationis, præsertim cum hunc esse proprium illius scopum uideamus. Atque sane non frustra id Deus Virgini sanctissimæ, non per somnium, neque per qualemcunque nuncium, sed per Angelũ in hoc peculiariter missum idque facie ad faciem exponi uoluit: nimirum ut totius rei et seriem et modum non aliunde, quàm e uerbis Angeli, imo uero Dei ipsius æstimaret. Quod si Virgo concepit Christum, posteaquam Angelicæ huic legationi credidisset: neque nos profecto fallemur hic, si uirginẽ ipsam imitati, omne Christi Domini incarnati mysteriũ ex

hac po-

hac potissimũ etiã legatione Angelica metiamur. Ex Angeli igitur uerbis nos quoq; omnẽ & historiam et modũ *Dominicæ* incarnationis æstimabimus. & quidquid in illis expressum habetur, id totum citra omnẽ disquisitionẽ uerissimũ esse credemus: Quod si quid alijs forte locis diuersum nõ nihil in eo ipso argumento proditũ uideri possit: id ex loci huius significatione moderabimur potius, quàm ut illius autoritatẽ quoquomodo eleuemus, cũ illũ proprie nobis in hoc traditũ habeam⁹, ut ex eo omne cõceptionis Christi mysteriũ æstimemus. Neq; id iniquũ tibi uideri debet. Necesse est nanque (ad tollendam scripturę repugnantiam) locos, alios alijs cedere, in simplici ac nuda ipsorum interpretatione. Estq; semper habendum discrimen inter locos qui proprie tractant aliquid: Et qui eiusdem rei (aliud interim agẽtes) per occasionem meminerũt, id quod ex proprio cuiusque loci scopo cognosci facile potest. Atq; ut certum de rebus omnibus sensum scripturæ totius habeamus, oportet eos locos qui alicuius rei controuersiam (aliud interim agẽtes)

pariunt

pariunt, ex aliorum locorum significatione æstimari: potissimum uero eorum, quibus proprie id exponitur quod in controuersiam uocatur, alioqui incerta erunt in scripturis omnia, ac nusquam non secum fere scriptura ipsa pugnabit. Huc uero pertinēt troporum remedia (quibus plena est ubiq; propemodum scriptura) ut illorum præsidio repugnantiam locorum mitigemus. Sed & hic rursum non sunt nobis nimium laxanda frena, imo uero cauendum diligenter, ne quouis loco quoduis etiam troporum genus sine discrimine uel admittamus uel excludamus. Est enim semper retinenda scripturę simplicitas, quoad eius maxime fieri potest: præterquam si aliquam repugnantiam inducat. Quare in locis qui proprie tractant aliquid, nunquam tropos admittere ullos debemus, præterquam si nuda ac simplex uerborum significatio scripturæ repugnantiam pariat. In locis uero qui eiusdem rei etiam sed aliud agentes per occasionem meminerunt, excludere rursus tropos non possumus, quoties simpliciter expositi controuersiam inducunt, ne

scriptus

scripturam pugnantem aut mendacem faciamus. Deinde id cauendum est etiam inter ipsa troporum genera, ne peregrinos ab usu scripturæ tropos temere pro nostro arbitrio recipiamus: sed illos potissimum (ubi opus est) adhibeamus, quos scripturis, uel in eo ipso quod tractatur, uel in simili argumento alijs locis familiares esse scimus. Ad hunc igitur modum Angelicam hãc ad uirginem legationem exponemus, & quoniam proprius in illa est hic scopus, ut & historiam & modum incarnationis Christi exponat: quidquid sane huc pertinet id totum nude ac simpliciter exclusis tropis omnibus accipiemus, quatenus nullam scripturæ repugnantiam inducãt. Ad historiam porro incarnationis Christi hæc potissimum pertinent. Ecce concipies & paries filium. Ad mysterij uero explicationem: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Hæc ergo uerissima esse statuemus, Christum Dominum, superueniente Spiritu sancto, & uirtute altissimi obumbrante à Maria uirgine & cõceptum & natum esse: esseque uere illius filium, &

um, & illam matrem ipſius. Quodque ad hiſtoriam primum attinet, obſeruare debe mus duo nobis ab Angelo, & multo antea à Propheta prodita eſſe: quibus docemur, & Mariam, Chriſti matrem ueram fuiſſe, & Chriſtum item Mariæ filium: nēpequod illū non parere modo, ſed & cōcipere debe bat. Quare & nos e duobus iſtis hiſtoriā Do minicę incarnationis metiemur: Atq; uir ginē ſanctiſſimam, ueram ac naturalem, & in concipiēdo & in pariēdo matrē ueri ac na turalis (iuxta carnem) filij ſui Chriſti Do mini agnoſcemus. neque ſane aut in cōcipi endi, aut in pariendi uerbis, neque item in filij appellatione, ullius tropi mitigationē admittemus. cum nullus ſit ſcripturæ locus qui id neget, nedum ut quoquomodo im pugnet: plurimi autē qui id atteſtent & cōfir mēt: præterquàm quod uiro nō cognito, & peperit et cōcepit. Etquoniā ſumma totius noſtræ controuerſiæ à uerbo cōcipiendi pē dere uidetur (nos enim ex uirginis matris ſubſtantia Chriſtum Dominū iuxta carnē cōceptum eſſe docemus: tu autē nō ex uirgi ne ſed ex Spiritu ſancto conceptū profiteris)

concipiend

cõcipiendi nobis ratio non nihil explicãda erit: ut simplicem ac naturalem illius significationem habeamus, à qua nobis receden dũ non est ullo modo, ut intelligamus qua tenus uirgo sanctissima defuncta sit matris officio in filij sui naturalis (iuxta carnem) cõ ceptione. Patieris autem hic nos à Philoso phis qui naturalia tractarunt petere con ceptionis nostræ modum: neque enim à the ologia hic discedimus dum nostram ipso rum naturam (quæ singulare Dei opus est) scrutamur, præsertim si in illa Dei bonitatẽ & potentiã obseruemus. Primũ igitur sci mus Diuina hoc prouidẽtia constitutũ esse, ut homines ex hominibus gignantur, neq; hominem uere dici posse (naturalem præser tim) qui non ex homine gignatur. obtinet enim uim suam adhuc uox illa Dei: Cres cite & multiplicamini: Et omnem gignen di nostri naturam ita gubernat, ut quod ad utrunque simul (masculum uidelicet & fe minã) dictũ est, ad utrũque simul etiã id te stetur pertinere. Neque uero negabis (opi nor) sub crescẽdi & multiplicãdi uerbis cõ prehẽsam quoq; gignẽdi uim esse: nusq; enĩ

aliud habetur teſtimoniũ de generis huma
ni propagatione: Non igitur negare poteris
gignendi uim, nõ ad maſculũ tantũ, ſed ad
matrẽ quoq; ita pertinere, quẽ admodũ uox
illa (Creſcite) pertinet tã ad Euam quã ad
Adamũ. Idem porro nos docẽt Philoſophi fe
re omnes, Diuinæ in hac parte ordinationis
interpretes ac ſcrutatores, diſerteq; teſtan
tur, fœtum nõ ex patre tantũ concipi, ſed ex
matre etã: Et confirmant hoc multorum &
uariorum exemplorũ experientia, quæ hic
non attinet commemorare. Confirmant
item & rationibus naturalibus, Non fine
cauſa id fieri, ut alij patres ſuos, alij uero
matres, non forma ſolum aut ualetudine,
ſed ingenio quoque per omnem uitam ſu-
am referant, id e ſola alimonia prouenire
non poſſe: e qua ſi quid huius proueniret,
aut omnes matrum eſſent ſimiles, aut mu-
tato alimoniæ genere, & formam haudu-
bie etiam & ualetudinem, multo magis au
tem ingenium ipſum infantiam ſupereregreſ
ſi mutarent. nunc cum & morbos à parenti
bus propagatos, non ante adultam ætatem
ſeſe in liberis exerere uideamus, ubi iam

maternæ

maternæ alimoniæ locus non eſt ullus: & ingenia ſemel in liberos e parentibus deriuata nũquàm mutari: perſpicuum eſt, hæc, e ſola matris alimonia (ut per omnem uitã noſtram nobis adhęreant) ingenerari non poſſe: ſed ex ipſa parentum ſubſtantia deriuari. Addunt & aliud de ſexus in concipiendo uariatione: quam etſi ad Deum referre ſemper debemus, tamen naturæ quoque opus in illa agnoſcimus, quæ & ipſa ocioſa non eſt in opere ſuo iuxta Dei ordinationẽ. Cur enim nõ ſemper ex ijſdem parentibus (ut patres affecti ſunt) aut maſculi gignerentur aut fœminæ, ſi Deus matrem in concipiendo ocioſam eſſe uoluiſſet? Poſtremo & earum exempla adferunt, quæ habent cum quibus concipiant: habẽt cum quibus ſteriles eſſe coguntur, quod equidem fieri non poſſet, ſi à patre ſolo uis tota gignendi pẽderet: & nihil hic mater quoq; præſtaret. Hæc igitur cum aperte teſtentur, uocem illã Diuinam (Creſcite & multiplicamini) quẽ admodum ad Euam æque atque Adamũ dicta eſt, ita ad utrunque ex æquo parentẽ etiam (quod ad gignendi uim attinet) perti

vide emẽdanda in fine.

nere: etiamsi patri primas semper partes tri
buamus, perspicuum est matrem quamli-
bet, in fœtu concipiendo uim gignendi ex
sese etiam perinde atque patrem obtinere.
Quare & in historia conceptionis Christi,
cum & Angelus simul & Propheta apertis-
simis uerbis testentur, Virginem Mariam,
non in gestando ac pariendo solum, sed in
concipiendo quoque ueram Christi matrẽ,
ac Christum rursus uerum Mariæ filium
fuisse: Cum in persona Virginis matris ni-
hil excipiat quod quidem ad historiam con
cipiendi attinet: neque ullus scripturæ lo-
cus extet qui neget, Mariam, in concipien-
do filio suo matris officio uere defunctam
esse, quod inse præsertim esset: non est sane
cur & nos à nuda ac simplici concipiẽdi sig
nificatione in Christi Domini incarnatio-
nis historia circa uirginis matris cõsydera-
tionem discedere debeamus, præsertim cũ
Angelus dicat, tu concipies filium, idque in
utero tuo. Et si nude ac simpliciter uerbum
concipiendi accipiamus: perspicuũ est, neq;
Mariam uirginem dici uere posse matrem
Christi in concipiẽdo præsertim: neq; Chri
stum rur-

ſtum rurſus Mariæ uerum ac naturalem filium: ſi in concipiẽdo nullum gignẽdi ex ſe officiũ uirgini matri permittamus. Quo quo te uertas igitur, alterum fatearis neceſſe eſt: Aut Mariam non defunctam eſſe parentis officio in concipiendo Chriſto filio ſuo, ſi illum ex ea conceptũ eſſe neges: Aut ſi Mariam in concipiendo quoque filio ſuo matrem uere agnoſcis, negare nullo modo poſſis, Chriſtũ ex illa (quãquàm uirgine) tãquàm e matre filiũ nihilominus conceptũ eſſe. Non potuit autẽ hic nos fallere Angelus, aut uerius Deus ipſe, Angelicæ legationis autor; Certum eſt ergo Virginem ſanctiſſimam (ut Chriſti uera mater eſſet) in concipiendo illo parentis officio uere defunctam eſſe: & Chriſtum rurſus Dominũ ut illius filius uere uiciſſim eſſet non aliunde quàm ex ipſa matre (quanquàm uirgine) conceptum eſſe. Atque de hiſtoria conceptionis tantum. Iam quomodo Maria, Virgo cum eſſet, matris interim officium in concipiendo peregerit, id nobis ab eodem Angelo expoſitum etiam habemus. Præter naturam erat ut uirgo ſola conciperet:

ad duos enim uox illa Dei pertinebat (Cref cite) Et proinde Mariæ quoque mirum id uidebatur: non quod ita futurum esse dubi- taret quemadmodum à Propheta prædic- tum erat, sed quod honestati suæ, cum apud alios, tum uero imprimis apud sponsum su um metuebat. Vt igitur innocentiam suã apud illum approbare posset, idque non ho minis ullius autoritate, sed Angeli & quidẽ à *Deo* ipso ad se missi uerbis, quibus equi- dem sponsum suum facile crediturum esse minime dubitabat: cupit ab eodem Ange- lo etiam certior reddi de modo ipso admi- randæ huius conceptionis, postea quam de historia illius certior iam facta esset. Atque sane decebat metus hic uerecundam Virgi nem, quæ presertim & sponso suo castam sese modis omnibus exhibere, & mater in- terim filij *Dei* esse debebat. Quare & Deus deesse illi in hac parte noluit, sed & metũ illi omnem exemit, expositio ei per angelum huius ipsius conceptionis archano, & apud sponsum quoque omni illam suspicione (per Angelicam rursus apparitionem) libe- rauit. Quod equidem certo nobis documen

to esse

to esse debet, Virginem matrem nihil omnino dubitasse, quando & in concipiendo & in pariendo demum filio suo ueræ utrobique parentis (quod in se quidem esset) officium iuxta angeli uerba peractura esset: sed re tota in Dominum Deum suum reiecta scire duntaxat uoluisse, quonam id modo (incolumi interim pudicitiæ suæ integritate) futurum esset, neq; enim denegauit Angelo suum iuxta Domini uoluntatem obsequium, neque signum item ullum tanti miraculi (quemadmodum Zacharias fecerat) expetiuit: atque adeo audiuit poste a etiam, Beata quæ credidisti. Vnde statuere omnino debemus non eum esse hoc loco uerborum Angeli scopum, quæ de Spiritus sancti aduentu, deque uirtutis suæ Diuinæ adumbratione post Virginis matris interrogatio nẽ sequunt, ut quidquàm omnino in lege naturæ mutari uellet circa Domini conceptionẽ, quod presertim ad Virginis ipsius personam attineret: manẽt enim immota historiæ uerba, Ecce concipies in utero & paries filium: sed huc potius referenda esse, ut Virginem de pudicitia existimationeque apud

 sponsum

ſpõſum ſuũ ſollicitam, certam omnino red
derẽt, adeo illi de caſtitate, deq; ſua uel
apud ſpõſum de quo uehemẽter alioqui ſol
licita fuiſſe uidetur, uel apud alios omneis
exiſtimatione nihil prorſus deceſſurũ eſſe
hoc pręſertim nomine: ut inde potiſſimum
ſummã laudẽ ac gloriã apud omneis totius
orbis nationes habitura eſſet. propterea q̃
& opus ipſum quod in ea perageretur non
hominis eſſet ſed *Dei*: qui in nullo alioqui
opere ſuo reprehẽdi quoquomodo poſſet:
Et ſanctũ id preterea futurũ eſſet etiã, atque
adeo ipſiuſmet altiſſimi *Dei* filius quod ex
illa gigni deberet. Adfert autẽ Angelus utri
uſq; eius rei cauſam, ac modum ſimul utri-
uſq; etiã rei exponit. Et docet, Deũ ipſum id
totũ operaturũ eſſe: & ita operaturũ, ut ne-
mo prorſus negare poſſit, & opus ipſum nõ
hominis eſſe ſed *Dei*: & ſanctũ hauddubie
fore quod Deo ipſo ad hunc modũ operãte
ex Virgine naſceretur. Ne putes o uirgo (in
quit) Deũ in filij ſui incarnatione uſurũ eſſe
ullius hominis apud te, aut etiã Angeli mi-
niſterio: Alibi his quidẽ uti cõſueuit plærũ
que ad declarandã erga mortales uolũtatẽ

ſuam

ſuam,cæterum rem tam ſublimem, ac toti prorſus mundo ſtupendam, ipſemet in te operabitur. Atque ut tibi primum, deinde uero toti etiam mundo conſtet, opus hoc, ſingulare ipſius Dei opus eſſe, Audi eũ quẽ ſcire cupis tanti miraculi modum. Sanctus ecce Spiritus idem cũ Patre cæleſti Deus, atque adeo digitus prouidentiæ & uirtus potentiæ eius: is ipſemet manifeſtum tibi Diuinæ ſuæ præſentiæ ſignũ dabit, ut tu ipſa illum tibi adeſſe ſentias: atq; idem demum omnipotẽte etiã uirtute ſua efficiet, ut in cõcipiendo hoc tuo filio, ſola matris officio, ſine uiri ullius attactu, uere interim tamẽ perfungaris. Eſt hoc quidẽ inauditũ prorſus, neq; ipſa naturæ etiã lex admittere id quoquo modo poſſe uideť: Sed cedit hic natura opifici ac gubernatori ſuo, Et Deꝰ qui naturæ Dñs eſt, is poteſt quidquid uult omnino. Etproinde quẽadmodũ te deſua hacuolũtate certiorẽ per me facere iã uoluit, ita iuxta eam ipſam uoluntatem ſuã efficiet etiam, ac certũ adeo tibi eius quoque rei argumẽtũ dabit admirabili uirtutis ſuæ Diuinæ adũbratione, utipſamet te ſolam concipere poſſe

posse sentias incolumi uirginitate tua, etiã si id usus naturæ non permittat. frustra igitur uel pudicitiæ hic tuæ metuas uel existimationi, siue apud sponsum tuum, apud quem te Deus ipsemet omni prorsus suspicione liberabit: siue apud alios, apud quos ipse sponsus Diuino admonitus oraculo tuam tuebitur dignitatem, & omnem tui istius filij curam præterea habebit. Tuũ porro est ut in fide tua perfistas, & certa maleid tibi non posse cedere quod fit autore Deo, metum omnem deponas: Quin potius te totam permitte Deo, is enim Diuina uirtute sua efficiet, ut (etsi tu uiro non cognito concipere te posse non intelligis) uere tamen nihilo secius in tuo ipsius utero concipias filium tuum, qui idem sit quoque interim filius Dei futurus, atque adeo uerus ille dudum prædictus Emmanuel, hoc est nobiscum Deus. Hunc sane esse uerborum Angeli scopum pariter ac sensum testantur uerba ipsa ordoque eorum: testatur & locorum collatio: si quæ in Virginis cantico, in Elizabetæ item resalutatione, & in Angelica illa præterea apud Iosephum legatione habentur

habentur, in unũ huc cõferamus. Estq; hæc simplex hauddubie Angelicæ totiꝰ ad uirgi nẽ matrem legationis interpretatio: ex qua perspicuũ est, in modo concipiendi Christi, nihil aliud à lege naturæ exceptũ omnino esse, quàm quod uirgo ipsomet Spiritu sancto autore sine ullo uiri attactu concepit. quod equidem non efficit, quominus ex sua ipsius substantia uirgo cõceperit, imo uero testatur Virginem matrem uirtute Diuina naturaliter concepisse, etiamsi hic lex naturæ reclamet. Neque huic interpretationi ullus scripturæ locus repugnat, si propriũ cuiusque scopum propius intueamur, id quod mox suis locis clarius apparebit. Quare cũ nos in cõcipiendi uerbo simplicem ac nudã significationẽ retineamus, retineamꝰ itẽ totius scripturæ consensum, Et cũ Propheta, Euangelista, atque Angelo, Virginem matrem uere & naturaliter matris in concipiendo officium (quod in se erat) peregisse doceamus: efficiente nimirum Spiritu sancto quod lex naturæ negabat. Tuum iam esset ostendere, cur reiecta simplici hac nostra interpretatione, figuratam tuam amplecti debeamus.

debeamus. Quæ ex ſcripturis ueluti pugnantia obiicis ea nihil contra nos facere ſuis (ut dixi) locis apertiſſime indicabimus: Sed ut aliquam tibi repugnantiam donemus: An protinus liberum eſſe putabis, quoduis troporum genus in ſcripturas te poſſe inuehere, ne dicam confingere? Aut quo iure id tibi concedi poſtulabis, ut tropos (quorum nullus eſt in ſcripturis uſus) ad earum interpretationem pro tuo arbitrio adhibeas, ne dicam confingas? Quare ut demus in uerbo concipiendi exponendo tropum adhiberi oportere propter tuas obiectiones, undenã tuam hic nobis interpretationem approbabis qua doces, concepiſſe, hoc loco, idem eſſe, quod aliunde conceptum geſtaſſe? Nos clara Angeli uerba proferimus: Ecce cõcipies in utero filium: Et oſtendimus ea non tam ad modum, quàm ad hiſtoriam conceptionis Chriſti pertinere potius: quam equidem explicato mox concipiẽdi modo Angelus ipſe confirmat. Hæc non negabis (opinor) Et proinde negare quoque non poteris, Virginem

nem concepisse,& quidem filium suum,id-
que in utero suo. Et posteaquam ostendi-
mus matres in concipiendo fœtu non sole-
re prorsus ociosas esse(à qua sane naturæ le
ge nihil hic ab angelo exceptum esse uide-
mus)Quo pacto (quæso) Virgo mater con
cepisse tibi filium suum dicetur,si de suo ni-
hil prorsus in concipiendo attulit, sed ali-
unde conceptum duntaxat gestauit? Aut
quo pacto Christus item filius illius erit,si
nullam sui ex illa originem,ulla prorsus ex
parte accepit?Equidem hic ostendere debe
res ad approbandam nobis interpretatio-
nem tuam,ubinam in scripturis mater con
cepisse legatur, quæ in concipiendo fœtu
nihil prorsus de suo attulerit, sed aliunde
conceptum duntaxat gestarit, aut aliquis
eius matris filius esse dicatur ex qua nul-
lam(ut dixi) originemsui, ulla prorsus ex
parte sumpsisset. id porro utrunque si nus
quam legitur, quo iure (obsecro) id a no-
bis exiges, ut omissa nostra interpretatio-
ne(quæ & nihil nouum inducit,& scrip-
turæ preterea, tum consensum, tum sim-
plicitatem tuetur) tuã amplectamur, cuius

ne unum

ne unum quidem exemplum in uniuersa scriptura extare uidemus: etiamsi hic tibi tropi usum permittamus? Meminisse hic deberes, quod iactare alioqui semper soles te nihil docere uelle nisi ex uerbo Dei, idq; iuxta simplicem illius intellectum ac interpretationē: ut aut nobis approbes tuā interpretationem, aut illam abnēcias. Nunc cum neutrum facis, mirum tibi uideri non debet, si te hic non audiamus. Iam uero ut intelligas nihil aduersus nostram doctrinam facere, quæ tu uelut pugnantia obnēcere nobis conaris, locos eos quos tu omnium maxime urges ordine suo excutiemus. Atque imprimis eum locum, quem tu huc torques, ut doceas Christum e Spiritu Sancto, non autem ex Virgine matre conceptum esse: is est apud Mathæum cap. I. ubi Angelus ad Ioseph hum sic ait: Quod enim in illa genitū est, e Spiritu sancto est, illud autem ante omnia statuendum est, quidnam sub Spiritus sancti nomine intelligere debeamus, uirtutem ne, an uero substantiam ipsius: Nos uirtutem intelligimus, ut quod in matre uirgine genitum erat, Spiritus equidē sancti uirtute, sed

tute, sed e matris interim substantia genitũ fuisse dicamus. Quod si tu ad uirtutem quo que nomen Spiritus sancti referas, frustra nobis locum hunc opponas, quum & nos, non solum non negemus Spiritu sancto autore genitum esse quod in Maria genitũ erat: sed eius ipsius Spiritus uirtute factum esse doceamus etiam, ut Virgo uere & natu raliter conciperet, præsertim cum in ea con ceptione nihil prorsus mutandum esse de le ge naturæ Angelus ipse testetur quod qui dem ad matrem attinet, nisi quod uiro non cognito, sancto id operante spiritu cõ ceptura esset. At uero quoniam nobis locũ ipsum opponis, simul declaras tibi non pro bari, quod nomen Spiritus sancti, pro ipsi us uirtute atq; opificio accipiamus. Et pro inde in alteram te partem magis propende re, nempe ut sub Spiritus sancti nomine nõ tam uirtutem illius quàm substantiã poti us designari putes. Quare etsi certus non sim te in ea sentẽtia esse, ut sub Spiritus san cti nomine, ipsius substantiam hoc loco in telligi debere credas: tamen cum opponi nobis locus hic non possit nisi ita expona

tur, ostendendum est nobis, illum ad hunc modum exponi, ac proinde ne nobis quidē opponi etiā, ullo modo posse, propter scripturę repugnantiam quam inde necessario gigni oporteret. Primum autem cōsyderāda est causa Angelicæ ad Iosephum legationis ut sciamus quonam spectet tota illius legatio, & quis sit proprius illius scopus, ad quem demum omnia etiam Angeli uerba commode referamus. Est enim fidelis interpretis, non alio torquere orationis uerba quàm ad scopū ipsum totius orationis à quo deflectere nusquàm debemus. Docet igitur Euangelista eam fuisse causam totius Angelicæ ad Iosephum legationis, quod is concepta siniſtra quadam de Maria sponsa sua suspicione deserere eam uolebat, unde perspicuum quoque est non eum esse Angelicæ orationis scopum hoc loco ut Iosepho mysterium Dominicæ incarnationis proprie exponeret, de quo sane adeo tum nihil cogitabat Iosephus ut longe diuersum cogitarit, sed potius ut conceptam siniſtram illam falsamque de Maria

suspitio-

ſuſpicionem ex animo ipſius eximeret, id-
que mandato *Dei* à quo ad ipſum miſſus
eſſet. Putabat uero Ioſephus Mariam non
ſeruata coniugij fide ex altero quopiam
concepiſſe, atque hoc nomine illam deſe-
rere quoque uolebat. Hoc ergo offendicu
lum e Ioſephi animo tollere Deus uoluit
miſſo ad eum Angelo, qui illi exponeret,
opus illud quo ipſe in Maria ſponſa ſua
offendebatur, non hominis fuiſſe, ſed Dei:
ne ea Ioſephi ſuſpicio aut matri uirgini
aut proli ipſi etiam dedecori quoquomo-
do eſſe poſſet. Quare non alio à nobis eti-
am uerba Angeli referri debent, quàm eo
duntaxat, quo illa referri oportere Euan-
geliſta ipſe teſtatur. Nempe ut ſtatuamus
non equidem exponi hic myſterium in-
carnationis Chriſti, de qua nihil ſane (ut
dixi) Ioſephus cogitabat, ſed depelli potius
à Virgine ſanctiſſima eam ſuſpicionem in
quam apud ſponſum ſuum uenerat, quod
is hominis opus eſſe ſuſpicaretur, non
Dei. Hucque pertinet citatum ab Angelo
Prophetæ teſtimoniũ, quo ſane utrunq; id
prędicitur quod ad depellendam à Maria

Maria omnem malam ſuſpicionē maxime pertinebat. Dum enim Propheta prædicit uirginem fore quæ & concipere & parere debebat (quemadmodum Euangeliſta hoc loco interpretatur) excludit ſane omnem humanam operam de qua ſuſpicabatur Iosephus: Et proprium ipſius Dei opus fore demonſtrat, in quo potiſſimum Deus (à cuius gratia excideramus omnes) Emmanuelem ſe rurſus omnibus toto terrarum orbe gentibus declaraturus eſſet. Cum igitur per ſpicuum ſit locum hunc non ideo proprie eſſe proditum, ut per illum modus ac ratio conceptionis Chriſti exponatur: ſed ut Diuinæ autoritatis commendatione omnis à matre uirgine ſuſpicio depellatur: manifeſtum quoq; eſt, ſpiritus ſancti nomen, non tam ad ſubſtantiam, quàm ad opificium potius illius referri oportere: ut ſuſpicio deho minis alicuius opere concepta, Deo ipſo autore propoſito retundatur. Id porro oſtendimus nihil obſtare omnino quo minꝰ uirgo ex ſeſe ipſa conceperit ut uere mater eſſet, nedum ut hic locus nobis opponi poſſit. Quid quod citatum ab Angelo Prophetæ

hoc loco

hoc loco teſtimonium noſtram etiam doctrinam non obſcure confirmat: Nam pondus omne huius miraculi quod Propheta (addita admirantis particula, Ecce) nobis futurum prædixit, in hoc potiſſimum uerſatur, quod uirgo non geſtare ſolum ac parere (quæ conceptum alioqui neceſſario conſequuntur) ſed & concipere ipſa quoque deberet, magis enim præter naturã eſt uirginẽ ex ſe ipſa cõcepiſſe (efficiẽte nimirũ id Spiritu ſancto, cui nihil eſt impoſſibile) q̃ aliunde deſumptum geſtaſſe, præſertim cũ Propheta (iuxta Matthæi narrationem) diſerte dicat. Ecce uirgo impregnabitur: Et Lucas eadem Prophetæ uerba ad uirginẽ ipſam referens ait, tu concipies. Neque hic particula illa (ἐν) deſignat ſubſtantiæ originem in Chriſti conceptione, dum Euãgeliſta e Spiritu ſancto eſſe ait quod in uirgine genitũ eſſet: quaſi caro Chriſti deducta ſit ex Spiritus ſancti ſubſtantia: ſed indicat potius admirandæ huius conceptionis autorẽ. Sic rem ex aliquo prodijſſe dicimus uulgo, dũ autorẽ illius uolumus indicare: Sic & Chriſtus Dominus de Ioannis baptiſmo quæ

mo quærit, e cœlo ne, an uero ex hominib⁹ esset, non sane intelligens cœli aut homi-
num substantiam, sed deum ne qui in cælis
est, an uero homines autores haberet. Sic &
Ioannes ex *Deo* nos genitos esse docet,
dum nos *Dei* beneficio ad uitã (à qua exci-
deramus) in Christo rursum repositos esse
testatur. & quę eius generis multa in scri-
pturis habẽtur. Ex quib⁹ facile apparet nõ
posse id effici hoc loco, ut propter particu-
lam (τὸ) sancti Spiritus substantiam (sub
illius nomine) accipiamus. Imo uero si par
ticulam hanc tantopere urgeamus, facile
ostendemus alijs locis illa multo signi-
ficãtius designari originem substantiæ car-
nis Christi, propter additam illius minime
obscuram declarationem, quam hic sane
nullã uidemus. Quo pacto enim negabis
Paulum de carnis Christi origine loqui,
dum Christum, non per semen Dauid, nem
pe Mariam (queamdmodum tu interpre-
taris) sed ex semine Dauid genitũ, & ex Iu-
dæis esse docet? Addit ille diserte declara
tionem qua excludit peregrinas omnes in
terpretationes, Et ostendit se non alia de
re quàm

re quàm de carnis origine loqui. *Dicit* enim Christum *ipsum* esse genitum siue factũ ex Dauid semine, esse ex Iudeis, τὸ κατὰ σάρκα, hoc est quantum ad carnis substanti am attineret. Dicit præterea Christum ex muliere factum, *Dicit* & Matthæus ex *illa* genitum. Hic uero te audiemus scilicet, ut hanc particulam (ex) quam Paulus manifeste ad carnis substantiam refert, ita exponamus interim, ut eum qui ex matre & factus & genitus esse dicitur, per matrem trã sisse duntaxat intelligamus, præsertim cũ Christum Dominum eius matris uerum ac naturalem filium esse non dubitemus quæ ipsum iuxta Prophetæ & Angeli testimonium uere & peperisset & concepisset? ita tu id quidem uis intelligi, sed nobis satis non est te hoc ita uelle, nisi simul doceas etiam cur id ita uelis, curque tehic audire debeamus. Id porro cum non potuerimus uidere hactenus, egre ferre nõ debebis si scripturæ simplicitatẽ & cõsensum tuæ interpretationi præponam⁹. Iã & ipsa *Dei* in Spiritu sancto ratio, id non patitur, ut sub Spũs sancti nomine, ipsius substãtiã hoc loco intelli-

gamus:Si nanq; unus eſt atq; idem (iuxta exiſtentiam)Spiritus ſanctus cũ Patre Deus,nempe æternus,immutabilis,immortalis:profecto eius Diuina ſubſtantia ,in id quod non ſit atque in æternum maneat Spiritus,mutari nunquàm poteſt. Aut igitur ueram carnem Chriſtus non habet ſi ex ipſa Spiritus ſancti ſubſtantia illam deductam eſſe credamus:Aut certe ſi ueram carnem habet,aliunde illam hauddubie quàm ex Spiritus ſancti ſubſtantia deductam eſſe oportet: ſiquidem is unus atque idem eſt cũ Patre, æternus ,immutabilis ac immortalis Deus.Aduerſantur ſibi enim hæc mutuo neque ſimul uera eſſe poſſunt. At uero nos certi ſum⁹ Chriſtũ *Dñm* uerã carnem eamq; humanã,hoc eſt noſtrã habuiſſe,iuxta quã tẽtatus,paſſus,ac mortuus quoq; eſt: Aſſẽtiri igitur nõ poſſumus tuæ interpretationi,quæ aut monadẽ in triade *Diuina* ſoluet,aut Chriſtũ Dominum uera,hoc eſt humana carne ſpoliabit.Deinde perſonarum quoq; in triade*Diuina* propietas cõfundit hac tua interpretatiõe.Eſt enĩ hoc propriũ ſoli Patri deo ut filiũ ſuũ gignat: Iã quod

uniuerſa

uniuersa scriptura soli Patri proprium esse docet, nempe ut filium suum gignat, id tu ad Spiritum quoque sanctum transferre uideris. A quibus enim nostri originem sumus (quod ad substantiam nostri præsertim attinet) eorum sane filij sumus, & illos parentes uocamus: Si igitur Christus Dominus originem sui sumpsit e sancti Spiritus substantia: certe Spiritus sanctus erit Pater Christi, & Christus uicissim, non Patris modo Dei, sed & Spiritus quoque sancti filius: Qua de re copiose Augustinus disputat in Enchiridio ad Laurentium, atque e scripturis doctrinam hanc tuam refellit. Hæc cum secum adferat omnia, tua loci huius interpretatio (si Christum Dominum e Spiritu sancto, hoc est ex eius substantia carnis suæ originem traxisse putas) quæ tamen incolumi scripturæ autoritate cõsistere nullo modo possunt: nos sane scripturæ consentiũ nobis retinendum modis omnibus esse putamus, iuxta quẽ nihil equidẽ aduersus doctrinam nostram faciet locus hic, in quo tu tamen præcipuum doctrinæ tuæ fundamentum ponere uideris. Sed adfers alium

locum quo non ſolum id efficere conaris, ut e uirgine matre Chriſtum conceptum non eſſe doceas, ſed ut oſtendas etiã, aſſumptam ab illo non eſſe carnem noſtram, ſed commutatione quadam factum eſſe, ut uerbum iam ſit caro, quod initio Spiritus erat. is porro eſt Ioannis primo: Et uerbũ caro factum eſt: Nos uero locum hunc Ioannis libenter amplectimur: Cæterum aſſequi ſatis non poſſumus tuam interpretationẽ. ac uidemus quidem abs te urgeri uocem hanc ἐγένετο, quã latinus interpres ubique fere uertit, factum eſt: ſed quonam modo illã exponas non prorſus affirmare adhuc poſſum?, niſi quod ea quæ ex ui uerbi huius colligis, indicant te de quadam uerbi in carnem trãſitiõe imaginari, quã uirtuti Spiritus ſancti adſcribis: ſed talem fingere uideris interim eam tranſitionem, utſecum ipſa conſtare ſatis non poſſit. fateris enim, uerbum, quod Deus erat, factum eſſe carnem quam antea ſane non habebat: & interim doces non aliud nunc eſſe Chriſtum quàm antea uerbũ erat: neque quidquàm intereſſe putas, uerbumne à uirgine, an uero Chriſtum conceptum eſſe

tum esse dicas, alicubi enim Christum, alicubi uero uerbum ipsum à uirgine conceptum esse ais, cum tamen neque Christum sine carne, neque uerbum cum carne ante Christi conceptionem agnoscere ullo modo possis: & negare non possis aliud esse Spiritum, aliud carnem: ut si nunc Christo Domino ueram carnem à Spiritus natura diuersam tribuas, quã antea uerbũ illud, quod Deus erat, non habebat: fateri haud dubie cogaris, aliud quiddam præterea nũc esse Christum quàm tunc erat cum uerbum duntaxat esset. Deinde si transitione quadam uerbum carnem factum esse putas, nõ uideo ut hanc transitionem aliter exponere possis, quàm per naturæ suæ commutationem siue conuersionem: præsertim cum neges uerbum carnem factum esse nostrę in se carnis (ex uirginis matris substantia deductæ) assumptionem. Proinde uoluisses sane te hic apertius nobis explicuisse uerbi huius ἐνανθρώπησις iuxta sensum tuum significationem, ne quæ hic dicentur, præter meritum tuum in te dicta esse queri possis

possis. Sed cum aliter hic uerbum hoc expo
ni non possit, quàm aut per assumptionem
carnis, aut per transitionem unius naturæ
in alteram quæ fiat rerũ conuersione: docet
enim Ioannes, uerbum, quod erat Deus, fa-
ctum esse quod non erat, nempe carnem, tu
uero non agnoscas nostræ carnis in Chri-
sto ex uirgine matre assumptionem: necesse
est sane ut te de conuersione uerbi in carnẽ
imaginari existimemus: hancq; ueluti tuã
interpretationem impugnemus, ut postea
quàm consistere illam non posse ostenderi
mus, intelligas, uerbum illud γενηθο non ali-
ter exponi posse, quàm per carnis nostræ
(quemadmodum nos docemus) assumptio
nem. Ac primum negamus uerbo hoc evi-
denter probari id posse, ut factum esse (hoc
loco) idem sit quod commutatum siue con-
uersum esse: constat enĩ uerbũ γενηθο ita ua-
rie in scripturis accipi ut eius significatio nẽ
peti oporteat uel ex historia rei gestæ quæ
describit uel e uerbis quę illud aut cõsequũ
tur aut præcedũt: nedũ ut ex illo solo dog-
ma ullum statui possit. Ac significat quidẽ
alicubi unius naturæ in alteram commuta

tionem,

tionem, quemadmodum uxor Loth facta esse legitur statua salis, Aqua facta uinum: & reliqua id genus. Sed sunt rursum infiniti loci, qui eam uerbi huius significationē nullo prorsꝰ modo admittāt. Vt, Christꝰ factus est duodēnis: illic sane factū esse, aliud nihil est, quàm cœpisse esse. Rursum, Qui post me uenit, ante me factus est: hoc est, ante me esse cœpit. Preterea, Ipse dixit & facta sunt: hoc est, cœperunt mox esse. Item Christus factus pro nobis maledictū seu execratio: hoc est, reputatus maledictum, habitus pro execrato, non autem in maledictū seu execrationem commutatus. Deus factus est spes, factus refugium Prophetæ: hoc est declarauit se esse eum in quo sit sperandū, ad quē fit confugiendum, & eius generis multa. Alibi uero hoc narratio duntaxat rei alicuius exponitur, ut Nuptiæ factæ sunt in Cana Galileæ: hoc est, peragebantur nuptiæ, factum est ut moreretur mendicus: hoc est, accidit ut moreretur: Et quæ innumera sunt eius generis exempla, in quibus equidem manifestum est per uerbum γίνϭ nullo modo designari ullam naturæ transmutationem

Gene. 19. Io. 2. Luc. 2. Io. 1. Psal. 32. Gal. 3. Psal. 60. 86. Io. 2. Luce. 16.

tationem. Quare debili admodum fundamento niteretis, si doctrinæ tuæ confirmationem ab eo uerbo peteres, quod ita alios qui uarie in Scripturis accipitur, ut illius significationem (quemadmodum dixi) peti oporteat, uel e rerum quæ describuntur consideratione, uel e uerbis alijs, quæ aut consequuntur, aut præcedunt: nedum ut ex eo certi quidpiam statui possit. Cæterum ut donemus per uerbum τροπὴν conuersionem hic designari, adeo interim nihil faciet interpretatio hæc ad doctrinæ tuæ confirmationem de Christi Domini incarnatione, ut illam etiam ex duabus partibus grauissime oppugnet. Primum enim dum doces uerbum in carnem transijsse seu conuersum esse, simul imprudens hoc efficis, non amplius uerbum esse quod uerbum erat, sed carnem, neq; enim conuersio ulla fieri potest, nisi id quod in aliud uerti debet, desinat prorsus esse quod erat, ut incipiat esse quod non erat. Sic uxor Loth non amplius erat uxor illius ubi statua salis esse cœpisset, ac ne homo quidem etiam, sed ipse sal. Sic & in Cana, aqua,

aquà non prius facta est uinum, quàm desiisset esse quod erat, & cœpisset esse quod non erat. Oppugnat igitur conuersio hoc loco doctrinam tuam, qua doces, Christum aliud nihil esse nunc, quàm quod erat in principio uerbum, neque quidquàm referre, Verbumne, an uero Christum uirgo mater concepisse dicatur. Deinde pugnas tecum ipse etiam iuxta hanc interpretationem, dum uerbum in carnem transiisse, & carnem nihilominus e Spiritu sancto deductam esse doces. Neq; enim hoc patitur ipsa conuersionis natura, ut quod in aliud transire debet, id aliunde q̃ ex sese in eo ipso sui initium sumat in quod transire debet: quẽadmodum in Cana Galileæ, aqua dici non poterat facta uinum: si uinum aliunde quàm ex aqua ipsa subst̃ãtiæ suæ originem duxisset. Neq; item Loth uxorẽ diceremus factam esse statuã salis, nisi illa in suo ipsius corpore in salẽ obriguisset. Si igitur per sui conuersionẽ uerbũ in carnẽ transiit: e uerbi sane, non e Spiritus sancti substãtia carnẽ illã deductã esse oportet, necesse est enim in omni conuersione, ut id, in qd'

uerti

uerti aliquid debet, non aliunde initium sui in eo ipso sumat in quod uerti debet, quàm ex eo ipso, quod (ut in aliud uertatur) desinit esse quod erat. Quare etiamsi tibi donemus uerbo τρόπῳ designari (hoc loco) naturæ qualemcunque conuersionem, atque fateamur uerbum in carnem transijsse, ipse met haudquaquam dubie tuam hic doctrinam impugnabis, faterique cogeris, non esse amplius uerbum quod uerbum erat, posteaquàm in carnem transijt: cuius tamen contrarium semper docuisti, neque item e Spiritu sancto deductam esse ipsius carnem, sed e propria uerbi ipsius substantia, cuius contrariũ tu detorto ad causam tuam Matthæi priore loco semper statuebas: etiam si nos aduersus doctrinam istiusmodi tuã nihil omnino dicamus. Sed nos admittere nõ possumus ullo pacto eam uerbi τρόπου interpretationem, ut per illud aliquam naturæ *Diuinæ* in Verbo quod *Deus* est conuersionem seu commutationem intelligamus, propterea quod ea scripturæ repugnantiam gignat, quæ in Christi Ecclesia ferri nullo modo possit: siue *Diuinam* in Christo siue humanam

manam naturam intueamur. Quodq; ad Diuinæ primum naturæ confiderationem attinet, illud fane eft extra omnem controuerfiam pofitum (quẽadmodum ante quoque oftendimus) Vnum effe iuxta exiftentiam id totum quod eft re uera ac dicitur Deus: fiue Patrem, fiue Filium, fiue Spiritum fanctum intueamur. Atq; eum ipfum unũ duntaxat *Deum*, æternum effe etiam, et proinde immutabilem quoq;, ac immortalem. Neq; enim hæc in eum qui uere æternus eft cadere ullo modo poffunt. Effe præterea fanctum, atq; adeo omnium Sanctificatorem. Porro & uerbo omnia hæc propria effe neceffe eft, fiquidem uerbum eft re uera ac dicitur Deus: quemadmodum Ioannes docet: Non ergo potuit unquàm mutabile effe uerbum quod *Deus* eft, multo minus autem tentationi aut morti obnoxium: nedum ut in id tranfierit, quod fit tentatum mortuum & fub peccati noftri noxam in Patris iudicio condemnatum. Pugnant enim hæc, Verbum, effe unius atq; eiufdem cum Patre exiftentiæ *Deum*: nempe æternum, immutabilem, immortalem,

Eſa. 45
Oze. 13
1. Io. 5.
Malach. 3.
1. Tim. 6.
Eſa. 66
Ezech. 27.
Io. 1.

ſanctum, ac ſanctificatorem omnium: Et idem ipſum uerbũ mutatum eſſe in carnẽ, iuxta quam demum tentatum eſſet, mortuum, & ſub noxam peccati noſtri cõdemnatum. Quare quoquo te hic uertas alterum fatearis, neceſſe eſt: Aut uerbũ eiuſdem eſſe cum Patre exiſtentię Deum, quẽadmodum Ioannes docet: Et tum ſubſiſtere nõ poteſt hæc de conuerſione uerbi in carnẽ interpretatio. Aut hęc, quę ex Scripturis de Deo attulimus, falſa omnia eſſe: ſi hanc interpretationẽ tueri uelis. Nos certe facere nõ poſſumus, ut non Scripturæ maiorẽ, quàm huic interpretationi fidẽ tribuamus. Iam & circa humanæ in Chriſto naturæ cõfiderationem, manifeſtã (ut antea quoque expoſuimus) Pauli doctrinam habemus: filiũ Dei, qui in principio uerbũ erat, aſſumpſiſſe formam ſeruĩ, ſemẽ Abrahæ, participem factũ eſſe eiuſdem nobiſcum carnis & ſanguinis, propterea quod noſtri ſimilis (excepto dun taxat peccato) eſſe per omnia debebat. Iam uero non potuit particeps fieri filius Dei (iuxta Paulum) niſi eorum quæ & multorum ſimul communia eſſent, & prius alio-

Philip. 2

Hebr. 2

qui.

qui extitissent quàm in eorũ participationẽ ueniſſet: hoc enim proprie(ut alias dictum est)significant & uerbum μετέχω, quo Paulus usus est,ut nobis societatem Christi in carne nostra significaret: et reciprocum illud τῶν αὐτῶν, hoc est eorundem ipsorum, nimirum eius carnis & eius item sanguinis, quibus hi antea communicassent,quorum ille similis adeoq; & frater esse debebat,fieri autem non potest ut filius Dei,siue uerbũ, simul & particeps sit factum eiusdẽ carnis & sanguinis quę pluribus iã fuissent communia,ac prius multo extitissent quàm in eorum participationem ueniſſet, & conuersione sui in eam carnem trãsierit,quæ tũ primũ extare in Christo cœpisset,& esset illius solius dũtaxat propria, nempe non ex hominis ullius sed e Sancti spiritus substãtia deducta. Pugnãt sane hęc inter sese,neq; simul consistere ullo modo possunt. Quid quod ipsemet Ioannes eodem ipso loco in subsequentibus mox uerbis impugnat tuam interpretationem? Ait enim hoc ipsum uerbum quod Deus est, quodq; caro factũ est,cõstituisse sibi domiciliũ in nobis.

Est enim nota significatio uerbi σκηνῶ quo hic Ioannes utitur, deducti a constituendis tabernaculis, unde & apud Xenophontem pro Castrorum metatione usurpatur: & apud omnes Euangelistas auiculæ illæ dicuntur κατασκηνοῦν quæ sibi domicilium seu nidos in sinapis ramusculis constituunt. Cum igitur Filius *Dei* seu uerbum, domicilium sibi in nobis constituere statuit per suam incarnationem ut uere Emmanuel esset, quemadmodum id & per Prophetam & per Angelum promissum erat: fieri equidem non potuit, ut uel conuersione sui desineret esse quod erat, nempe uerbum: uel in eam carnem transiret quæ cum nostra carne nullam prorsus communionem haberet. Pugnant enim hæc, in nobis habere domicilium: Et uel desijsse esse quod erat, uel in eam carnem transijsse, quæ illius solius propria duntaxat esset, & nulli præterea alteri communis. Proinde admittere nullo pacto possumus tuam interpretationem de carne Christo soli duntaxat propria, multo minus autem de uerbi in carnem istiusmodi conuersione: Nam præterquàm quod

ex

ex ipsa uerborum significatione colligi certo non potest, scripturæ præterea etiam repugnantiam inducit, siue Diuinam in Christo siue humanam naturam intueamur: Et eripere nobis ad extremum conatur, ineffabilem illam consolationem, qua certi sumus, Deum, ut Emmanuel esset domicilium sibi in carne nostra (pro sua misericordia) constituisse ut fratres ipsius essemus, quatenus hoc tantum beneficium suum nõ contemneremus. Atq; id in causa est etiam, cur tuam de Christi Domini incarnatione doctrinam pijs omnibus uitandam esse putaremus, & nunc etiam putemus. Nos porro hoc Ioannis loco rem gestam historice duntaxat narrari dicimus, non autem modum incarnationis Dominicæ explicarit Et quemadmodum non ideo dicit initio fuisse uerbum quod iam id esse desierit: Est enim & nunc (quemadmodum & in principio erat) uerbum, nẽmpe æternus atq; immutabilis Deus: sed quod tum uerbum nõ aliud erat quam ipse duntaxat Deus, Ita & hisce uerbis (Verbum caro factum est) dicimus non hoc doceri a Ioanne, quod uer-

bum illud(quod initio Deus erat) desiisset esse quod erat,& in aliud quod nõ erat,nempe in carnem quandam soli sibi propriam, transiisset: sed quod illud ipsum uerbum (quod in principio ipse duntaxat Deus erat)cœperit simul esse & homo, constituto sibi in nobis,hoc est in carne nostra tabernaculo siue domicilio,ut uere Emmanuelem se esse re ipsa declararet. Sic nos iuxta familiarem Scripturæ usum(ut paulo antea indicauimus) uerbum (γένετο) siue factum esse, accipimus pro cœpisse esse,non mutata interim priore sua existentia, sed adiuncta sibi humanitatis nostrę natura in qua sibi tabernaculum (ut dixi) constituere uolebat. Carnem uero totum hominem intelligimus carne simul ac spiritu constantem: neq; enim uerbum exanimis caro factum est,& perspicuum est loannem de hominis carne loqui,sub cuius alioqui nomine scriptura nobis totum sane hominem infinitis locis designat,ne quid hic tibi præter scripturæ usum attulisse omnino uideamur. Atque ita demum uerba hæc Ioannis exponimus: Verbum caro factum est, & habitauit

habitauit in nobis, hoc est VERBVM, quod initio Deus duntaxat erat: FACTVM EST, cœpit etiam simul esse: CARO: homo. ET HABITAVIT, domicilium sibi constituit: IN NOBIS, in carne nostra, per illius participationem: quemadmodum Paulus docet. Hanc autem interpretationem ideo sequimur, quod ex frequenti usu Scripturæ petitur, & totius Euangelicæ doctrinæ consensu confirmatur, quod equidem utrunq; in tua interpretatione desyderamus. Tantum uero abest ut locus hic Ioannis doctrinæ nostræ de Christi Domini conceptione quoquo modo repugnet: siquidem illum iuxta usum Scripturæ (ita ut diximus) interpretemur: ut illã adiuuet etiam prorsusq; confirmet, id quod facile alioqui apparebit, si ea quibus modus ipse conceptionis Christi nobis exponitur e suis locis petita uerbis hisce Ioannis interseramus ad hunc modum.

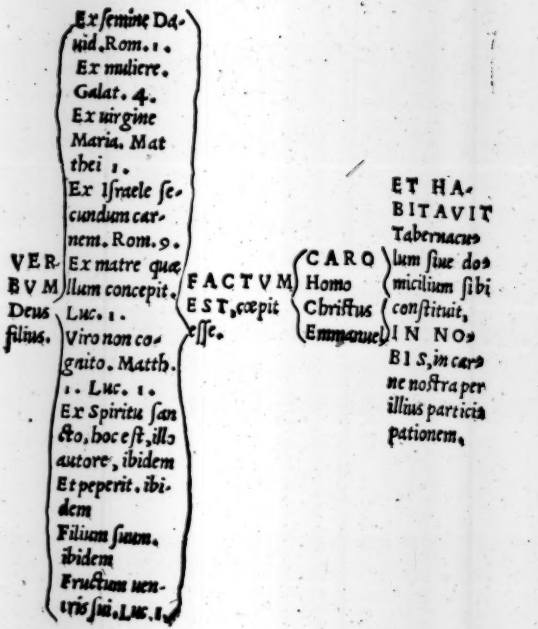
VERBVM Deus filius.
Ex semine Dauid. Rom. 1.
Ex muliere. Galat. 4.
Ex virgine Maria. Matthei 1.
Ex Israele secundum carnem. Rom. 9.
Ex matre quæ illum concepit. Luc. 1.
Viro non cognito. Matth. 1. Luc. 1.
Ex Spiritu sancto, hoc est, illo autore, ibidem
Et peperit. ibidem
Filium suum. ibidem
Fructum uentris sui. Luc. 1.
FACTVM EST, cœpit esse.
CARO Homo Christus Emmanuel
ET HABITAVIT Tabernaculum siue domicilium sibi constituit, IN NOBIS, in carne nostra per illius participationem.

Hic ſane facile eſt uidere, a nobis ſtare hunc Ioannis locum ſi recte intelligatur, reprehendi uero noſtra interpretatio non poteſt, poſteaquam totius ſcripturæ conſenſum retinet, & ex frequenti illius uſu deſumpta habetur. Alij loci quos tu hic adfers, neq; in hoc proprie ſunt proditi ut nobis myſterium conceptionis Chriſti exponant: Et ſimpliciter accipi non poſſunt propter locorum repugnantiam, quæ non patitur ut uerba eorum nude ac ſimpliciter exponamus. Iam locis pugnantibus nihil effici poſſe ſcimus, niſi ſublata prius omni repugnantia, ut ſcripturæ autoritatem atque conſenſum ſaluum ubiq; retineamus. Deinde diſcrimen etiam obſeruare inter locos (ut antea quoq; dictum eſt) debemus, quinam proprie tractent aliquid, & qui aliud agentes eiuſdem rei obiter etiam meminerunt, ut non ex alienis proprios, ſed ex propriis alienos potius & interpretemur & æſtimemus. Quare, ante omnia, loca quæ adferri a te tuisq; ſolent recenſebimus, & ut illorum repugnantia cum aliis locis facilius deprehendi poſsit, Antitheta

ipſorum e regione cuiuſq; addemus: quæ ſane in concordiam reduci prius à nobis debebant, quàm ueſtris iſtiuſmodi locis efficere quidquàm poſsitis. Et poſt ſublatam item repugnantiam, conſyderabimus, ueſtri ne, an uero noſtri loci magis proprie tractent myſterium ipſum Dominicæ incarnationis, ut intelligamus, utros ex alijs metiri æſtimareq; debeamus. Diximus autem non eſſe nobis inuehendas nouas ac inſolitas Scripturæ interpretationes, ſed ijs potius utendum eſſe quas aut in eoipſo aut in ſimili argumento Scripturis familiares eſſe ſcimus. Quare id a te præſtari hic uellemus etiam, ut in locorum ueſtrorum cum ipſorum Antithetis conciliatione, receptos in Scripturis tropos, argumentoq; noſtro familiares adhibeatis, aut noſtram interpretationem amplectamini, quàm nos ſcripturæ familiarem eſſe, & quidem in Chriſti Domini potiſsimum conſideratione oſtendemus. Sunt autem præcipui hi fere loci quos ad cauſæ ueſtræ confirmationem adducere ſoletis.

Christus Primogenitus omnis creaturæ per quem condita omnia. Ephes. 3. Colos. 1. Hebre. 1.

Christus
- e cœlo a Patre missus. Ioan. 3.
- Nouus homo e cœlo 1. cor. 15.
- Panis datus e cœlo Ioan. 6.

Christus heri, hodie & in sæcula. Heb. 13. Idem ascendit qui & descenderat. Ephes. 4.

Christus ueniente temporum plenitudine, conceptus, & natus, Galat. 4. Matth. 1. Luc. 1.

Christus
- in Nazareth conceptus. Luc. 1.
- in Bethleem natus Matth. 2.

Christus iuxta definitum a Patre tempus, factus, natus, & mortuus, idemq; & ascendit, non autem qui descenderat tantum Gal. 4. Matth. 2. 27. Act. 1.

Hos locos tu potissimum urges in tua ad me Epistola, atq; in libello item tuo, ut ostendas idem prorsus esse Christum quod uerbum, & uerbum quod Christum, Deinde carnem Christi, non esse nostram carnẽ e limo deductã, sed cœlestẽ, hoc est, e cœlo ortam. At uero addita nostra Antitheta labefactãt in hac parte omnem doctrinã tuã, neq; permittunt ut locos tuos nude ac simpliciter interpreteris, imo cogaris etiã uelis nolis schematũ in illis exponendis remedio uti, ad tollendã Antithetorũ repugnantiã, quam

ipſorum e regione cuiuſq; addemus: quæ ſane in concordiam reduci prius à nobis debebant, quàm ueſtris iſtiuſmodi locis efficere quidquàm poſsitis. Et poſt ſublatam item repugnantiam, conſyderabimus, ueſtri ne, an uero noſtri loci magis proprie tractent myſterium ipſum Dominicæ incarnationis, ut intelligamus, utros ex alijs metiri æſtimareq; debeamus. Diximus autem non eſſe nobis inuehendas nouas ac inſolitas Scripturæ interpretationes, ſed ijs potius utendum eſſe quas aut in eoipſo aut in ſimili argumento Scripturis familiares eſſe ſcimus. Quare id a te pręſtari hic uellemus etiam, ut in locorum ueſtrorum cum ipſorum Antithetis conciliatione, receptos in Scripturis tropos, argumentoq; noſtro familiares adhibeatis, aut noſtram interpretationem amplectamini, quam nos ſcripturæ familiarem eſſe, & quidem in Chriſti Domini potiſsimum conſideratione oſtendemus. Sunt autem præcipui hi fere loci quos ad cauſæ ueſtræ confirmationem adducere ſoletis.

Christus Primogenitus omnis creaturæ per quem condita omnia. Ephes. 3. Colos. 1. Hebre. 1.

Christus { e cœlo a Patre missus. Ioan. 3. / Nouus homo e cœlo 1. cor. 15. / Panis datus e cœlo Ioan. 6.

Christus heri, hodie & in sæcula. Heb. 13. Idem ascendit qui & descenderat. Ephes. 4.

Christus ueniente temporum plenitudine, conceptus, & natus, Galat. 4. Matth. 1. Luc. 1.

Christus { in Nazareth conceptus. Luc. 1. / in Bethleem natus Matth. 2.

Christus iuxta definitum a Patre tempus, factus, natus, & mortuus, idemq; & ascendit, non autem qui descenderat tantum Gal. 4. Matth. 2. 27. Act. 1.

Hos locos tu potissimum urges in tua ad me Epistola, atq; in libello item tuo, ut ostendas idem prorsus esse Christum quod uerbum, & uerbum quod Christum, Deinde carnem Christi, non esse nostram carnẽ e limo deductã, sed cœlestẽ, hoc est, e cœlo ortam. At uero addita nostra Antitheta labefactãt in hac parte omnem doctrinã tuã, neq; permittunt ut locos tuos nude ac simpliciter interpreteris, imo cogaris etiã uelis nolis schematũ in illis exponendis remedio uti, ad tollendã Antithetorũ repugnantiã,

quam

quam te equidem tollere omnem oportet, si locos tuos nudæ ac simplici locorum nostrorũ interpretationi opponere uelis. Pugnant autem hęc si simpliciter accipiantur: Christum Dominum esse primogenitum omnis creaturæ, esse ante condita omnia sæcula: Et eundem ipsum rursus multis sæculis posteriorem esse, ac tum demum & factum esse & natum ubi temporum plenitudo à Deo Patre constituta uenisset. Rursum pugnant & hæc: Christum e cœlo uenisse, esse nouum e cœlo hominem, esse Panem e cœlo datum: Et eundem ipsum conceptum esse in terris in uirginis utero, & in Bethleem natum. Neq; minus pugnãt hęc: Christum esse heri, hodie, & in sæcula, eundemq; ipsum ascendisse qui & descenderat: Et eundem rursus etiam iuxta constitutum tempus factum, natum, & mortuum esse: neq; eum duntaxat qui & descenderat, sed qui hic in terris quoq; conceptus, natus, ac mortuus est ascendisse. Pugnãt inquam omnia hæc, & tantisper dum non conciliantur, certe neq; tuam doctrinam confirmare poterunt, neq; simplicem ac nudam

locorum

locorum nostrorum interpretationem im-
pugnare. Neq; uero negare poteris, omnia,
quæ locis hic tuis oppositimus, & quæ in e-
andem sententiam ubiuis in Euangelicis &
Apostolicis literis de Christo Domino do-
centur æque uera esse, atq; sunt loci tui qui-
bus nos oppugnare conaris. Ita igitur tibi
Antitheta nostra cum tuis locis conciliam-
da erunt ut ueritas illorum inconcussa sane
permaneat. Perinde enim uerum est Chri-
stum ueniente temporum plenitudine fa-
ctum & natum esse, atq; uerum est, esse o-
mnis creaturæ primogenitum per quem
condita sint in cælis ac terris omnia: & quę
reliqua in tuis locis & eorum Antithetis ha
bentur. Iam & si diuinare nolo quonam
modo hæc tu conciliare uelis, id tamen hoc
loco prętermittere nolui ut te admonerem:
non esse fidelis interpretis ita locos in spe-
ciem inter sese pugnantes uelle simul sine
discrimine ullo confundere, ut quatenus si-
bi consentiant, quatenus item ab inuicem
dissentiant clare discernere non possis. neq;
illud item, ut in exponendis locis aut a sim-
plici uerborum intellectu nos temere & si-
ne

ne causa legitima abducas: aut nouas tibi pro tuo arbitrio interpretationes confingas, quarum exempla in Scripturis alibi ostendi non queant. Nec temere hæc toties repeto, mi Menno *Dum* enim doces, idem esse uerbum & Christum, Christum & uerbum, nõ satis obseruas quatenus hæc simul consistant, aut sibi mutuo repugnẽt. Si enim simpliciter id uerum esse affirmes ut quidquid Christus est id totum uerbum facias, & contra: hominem certe à Christo in uniuersum excludes. Nam uerbũ quãtum est, totum sane Deus est, quemadmodum Ioannes docet. Rursus dum in locorum nostrorum explicatione qui Christum Dominum ex semine *Dauid*, ex lumbis eius, ex Iudæis, ex muliere, ex Maria uirgine, factũ, natũq; & quidem iuxta carnem esse testãtur, à simplici nos illorum intellectu abducere conaris, & doces, natum & factum esse ex aliquo his locis, idem esse quod per aliquem (sumpta interim aliunde sui origine) trãsisse, nihil adducis quod simplici uerborũ interpretationi opponi possit, neq; item exemplum ullũ profers tuæ interpretationis. Si enim

tua

tua nobis testimonia opponas, quæ Christum e cœlo à Patre missum, secundũ e cœlo hominẽ, Panem e cœlo datũ esse docent: nos illa nobis non prius opponi posse dicemus, q̃ cum Antithetis suis iuxta Scripturæ usum cõcilientur, conciliata aũt nihil cõtra nos facient, imo uero nostrã potius doctrinam confirmabunt. Et ut donemus tua nobis testimonia opponi posse, ubinã oſtẽdes in Scripturis, factũ & natum esse ex aliquo, idem significare, quod per aliquẽ (deducta interim aliunde tota sui origine) transſiſſe? ubi item uocem hanc concepisse, idem esse, quod aliunde conceptum duntaxat gestaſſe? Hæc tibi Scripturæ exẽplis comprobanda essent, aut certe nõ inuehenda in Scripturas, si nullis illius exemplis confirmari queant, siquidem fidelis & diligẽs Scripturæ interpres haberi uelis. Iam cum neq; interpretationis tuæ exempla ulla, uel adfers, uel adferre etiam potes: & eiusmodi præterea locos opponis, qui propter Antithetorum repugnantiam simplicem ipsi intellectum retinere nõ possũt, nedum ut nos à simplici locorum noſtrorũ interpretatione depellant:

lant, neq; proprie etiam tractant argumen tum incarnationis Christi: sane quàm sit solida, pura, ac fidelis doctrina (in hac parte) tua, tu ipse cogitare potes. Ais te cum Scripturis simpliciter loqui, id equidem tibi optarim, & quidem ex animo: Sed non scio an hoc sit simpliciter cum Scripturis loqui, uelle illas sine ordine ac iudicio omneis confundere: & eiusmodi illis attexere interpretationes, quarum exẽpla in illis nusquàm indicari possunt. Nos certe præter Scripturæ usum nihil hic proferimus, & totius interim Scripturæ consensum retinemus. Quod ad locos tuos attinet, primũ dicimus Antitheta illorum nõ permittere ut simpliciter iuxta nudam uerborum signi ficationem exponantur. Hæc enim uera simul esse non possunt: Christum Dominum quantus est e cœlo totum missum & datum esse: Et eundem rursus ipsum in terris in uirginis matris utero cõceptum ac demum in Bethleem etiam natum esse. Prius igitur hanc locorum repugnãtiam oportere tolli, idq; iuxta Scripturæ usum, quàm tua nostris opponantur. Et ita interim tolli: ut &

tuorum

tuorum locorum,& noſtrorum Antitheto-
rum inconcuſſa ſimul ueritas permaneat.
Deinde cum loci noſtri in hoc proprie ſint
proditi (quemadmodum iam oſtendimus)
ut & ſeriem pariter & modum Dominicæ
incarnationis exponant, circa quam alio-
qui ſolam noſtra hic controuerſia uerſa-
tur: tui uero loci alios ſcopos diſputationis
ſuæ habeant: Aequius ſane eſſe dicimus ut
in proprio locorum noſtrorum argumen-
to loci tui e noſtris locis æſtimentur, atque
troporum remedijs emolliantur potius (ſi
quidem cum noſtris conſiſtere nequeant)
quàm ut noſtros locos in proprio ipſorum
argumẽto ſimplici uerborum ſignificatio-
ne debeant ſpoliare, præſertim cum alijs
præterea Antithetis aliunde quoq; oppu-
gnentur. Poſtremo ut iam & Antitheta hic
noſtra non tantopere urgeamus: & tibi in-
ſuper donemus etiam, tuis locis æque pro-
prie atq; noſtris tractari argumentum in-
carnationis Chriſti, & proinde parẽ utriſq;
etiam autoritatem decernamus: Illud certe
negare non poteris, plus nobis credendum
eſſe omnino, ſi tuos locos cum noſtris iuxta

Scripturæ usum & quidem ita conciliemus ut utrorumq; ueritas inuiolata permaneat: quàm tibi, qui ut nudam ac simplicẽ locorũ tuorum significationem tuearis, nouã prorsus adeoq; & Scripturæ incognitã adfers interpretationem: & nouas etiam in Scriptura pugnas seris. Vt autem intelligas, nos in tuorum locorum cum nostris conciliatione nihil præter Scripturæ usum uelle agere, id quod à te pręstari etiam magnopere cuperemus: indicabimus tibi nostræ interpretationis & modum ipsum & usum. In eorum explicatione quæ multis partibus ita constant, ut (quatenus integra semper maneant) diuidi amplius præterquàm sola animi cogitatione nunquàm possint: hoc sane est dicendi genus familiarissimum tum linguis tum Scripturis omnibus siue Sacris siue profanis: ut uel ad partes quod totius est referant, uel toti tribuant, quod ad aliquam duntaxat partium proprie pertinere constat. Vulgo Synecdochen uocant. Sunt autem infinita eius schematis exempla tum apud Græcos tum apud Latinos: sed nos ea adferemus quæ in

Scripturis

Scripturis habetur. Cum igitur homo duabus partibus ita constet, nempe corpore & Spiritu: ut (quatenus integer permanere debeat) diuidi amplius nisi sola imaginatione non possit. nonnunquàm id ad alterutram illius partem Scriptura refert quod est totius alioqui hominis: nonnunquàm toti tribuit quod ad alteram duntaxat partium illius proprie pertinet. Prioris exempla habemus, ubi sub animæ nomine totus homo designatur. Gene. xlvi. Act. ij. Posterioris in Euangelica illa Diuitis & Mendici Antithesi: Mendicus deportatur ab Angelis in sinum Abrahæ, Diues uero sepelitur in inferno. cum id totũ non nisi ad Spiritum utriusq; referri possit. Ad eundẽ modum & de Christo Domino iuxta humanitatem illius legimus. In monumẽto posuerunt eum. Vt uenientes ungerent Iesum. Iesum quęritis crucifixũ. quũ hæc tamen non nisi ad corpus Christi mortuum pertineãt. Et quoniã Christus Dominus pręter aliorũ omnium hominum naturã, duabus prætrea naturis etiam ita constat, Diuina uidelicet & humana, sitq; Deus simul & homo,

unus atq; idem Christus, quemadmodum spiritus & caro est unus atq; idem homo. Solet nonnunquàm Scriptura illi toti tribuere, quod alteri duntaxat ipsius naturæ proprium esse constat. Nonnunquàm uero quod totius Christi est, hoc est, Dei simul ac hominis: id ad alteram duntaxat illius partem refert. Ita Ioannes, Verbum quod erat ab initio, auditum, uisum, & contrectatum esse docet. Hic enim sub uerbi nomine totus Christus intelligitur Deus pariter ac homo etiamsi sub uerbi uoce Diuina duntaxat in Christo natura proprie designetur, quæ equidem neque uideri in uita hac unquàm multo minus autem contrectari potest. Sed multo frequẽtius hoc facit Scriptura, ut toti Christo *Deo* simul ac homini tribuat, quod alteri duntaxat illius naturæ est proprium: sic enim nos Spiritus sanctus certiores uult facere de uera atque sæculis iam deinceps omnibus indiuidua ueri *Dei* & ueri hominis in Christo Emmanuele coniunctione, ut dum quod partis est toti tribui audimus, indiuiduam partium coniunctionem in illo esse cogitemus. Sic Christus

ſtus ignorat diem & horam extremi iudi-
cij, & idem interim omnes ſcientiæ theſau-
ros in ſe reconditos, atq; ipſum adeo iudici-
um etiam traditum ſibi à Patre habet. Hæc
porro ſimul non poſſunt conſiſtere ſi ſim-
pliciter ſingula ut ſonant de toto Chriſto
accipiãtur, etiamſi ſingula toti Chriſto tri-
buantur. Sed ignorat, ut homo: ſcientiæ
theſauros habet, ut Deus: iudex eſt ut Deus
pariter ac homo: propter admirabilẽ hanc
utriuſq; in ſe naturæ coniunctionem. Neq;
uero ideo Chriſtum diuidimus quemadmo
dum tu cauillaris, quod utranq; in illo na-
turam ſeparatim ita conſyderemus & alte-
ram ab altera iuxta earum proprietates a-
nimi cogitatione diſcernamus. Quemad-
modum enim neq; hominem ideo diuidi-
mus quod illum duabus partibus conſtare
docemus nempe anima & corpore: atque
ab inuicem illas etiam iuxta earum proprie
tatem cogitatione noſtra diſcernimus. Ma-
net nanq; unus atq; idem homo, etiãſi cor-
pus illius ex parentibus gigni, animam ue-
ro à Deo ipſo adflari: atq; hanc immorta-
lem, illud uero mortale eſſe dicamus. Ita

manet nihilominus etiam unus atq; idem in æternum Christus, etiamsi quæ alterutri ipsius naturæ propria sunt seperatim in illo obseruemus. eumq; & ex Deo uerum Deum: & hominem rursus ex homine genitũ uere esse credamus. Ac Deum sane in ipso æternum, sanctũ, & prorsus immutabilem: hominem uero mortuum, tentatum, & sub noxam peccati nostri condemnatum esse fateamur. Commemorat autem Scriptura eas in Christo proprietates, ut intelligam⁹ duas istas in ipso naturas non equidẽ confusas aut cõmixtas quoquomodo esse: sed ita connexas duntaxat, ut suas utraq; nihilo secius proprietates retinuerit, atq; nunc etiam retineat. Et toti interim Christo frequenter tribuit, quod alterius tantũ naturę proprium est: ut indiuiduam prorsus illarum cõiunctionem in uno iam atq; eodem Christo Domino ostendat. quemadmodũ & homo intelligere, uelle, ac meminisse totus dicitur, etiãsi hæc sint animæ ipsius duntaxat propria: dicitur & uideri, item tangi, ac mori, cum horum nihil ad animã pertinere sciamus. Quare in ijs quę in Scripturis

Christo

Christo Domino tribui uidemus, intueri ante omnia debemus naturarũ suarũ proprietatem, ut quod alterius naturæ propriũ est, id soli illi etiã, non aũt utriq; simul tribuamus, multo minus aũt ab altera in alteram transferamus, etiamsi de toto plęrunq; Christo, Deo simul ac homine, Scriptura loqui uideatur. Ita cum audimus Christum, peccata remittere, dare uitam mũdo, conferre Spiritum sanctum, mortuos uerbo solo suscitare, & id genus reliqua, non equidem id Christo, ueluti Mariæ Filio atque homini, sed ut Dei Filio, Verbo nimirum ęterno, sed homini iam in Christo ita coniuncto, tribuemus, ut ab illo separari deinceps nunquàm possit. Rursus dum eundem ipsum Christum audimus cõceptum esse in matris utero, natum, mortuum, tentatum, & sub noxam peccati condemnatum, horum ut nihil in Deum potest cadere, ita ad hominis illa naturam in Christo omnia referemus, ne scripturam de Christo (pro naturarum illius uarietate) differentem, ac toti Christo id tribuentem (propter indiuiduam naturarum coniunctionem)

quod alteri tantum naturæ proprium eſt, mendacem atq; ſecum pugnantem faciamus. Ad eundem porro modum Scripturæ teſtimonia de Chriſti Domini origine accipiemus. Verſatur autem ea de Chriſti origine quæſtio potiſsimum, circa temporis, loci, & ſubſtantię conſyderationem: de quibus uarie fere Scriptura loquitur propter naturarum uarietatem, dum Chriſtum Dominum, nonnunquàm e Diuina, nonnunquam ex humana natura metitur: ut illum & Deum uerum, & hominem ſimul uerum etiam eſſe oſtendat. In temporis conſyderatione æſtimat Chriſtum Scriptura ex æterna Diuinitatis ſuæ natura: dum illum heri, hodie, & in ſæcula. Hebr. xiij. Ante Abrahamum Ioan. viij. eſſe docet. dum eum primogenitum omnis creaturæ appellat, per quem condita ſint omnia, Col. i. Hebr. i. & quæ ſimilia de Chriſto, deq; originis ſuæ tempore iuxta *Diuinæ* ſuæ naturæ conſyderationem habentur. Hęc ſane etſi toti Chriſto Deo ſimul ac homini Scriptura tribuat, ad humanitatem tamen illius referri non poſſunt: iuxta quam eum poſt multa tempora

pora initium ſuum habuiſſe ſcimus. Rurſus dum Chriſtum filium Dauidis, e ſemine illius iuxta carnem ueniẽte definiti temporis plenitudine conceptum, natum, & mortuum eſſe legimus, Galat. iiij. Matth. i. ij. xxvij. Hæc etiam, licet de toto Chriſto loquantur, ad illius tamen diuinitatem referri nullo modo poſſunt, quæ neque initium neq; finem nouit ullum, nedum ut uel cruciatus uel mortem quoquomodo admittat, ſed ad humanitatem eius pertinent omnia, iuxta quam æſtimare illum Scriptura hiſce & aliis præterea multis locis uoluit, ut nos de uera illius humanitate etiam redderet certiores. Idem uero fieri uidemus & in loci circa originem Chriſti conſyderatione. Habemus teſtimonia quæ de loco originis Chriſti diſſerunt iuxta *Diuinitatis* ſuæ naturam. Exiui à Patre & ueni in mũdum. Panis qui de cœlo deſcendit. Qui de cœlo eſt ſupra omnes eſt. Nemo aſcendit, niſi is qui deſcẽdit filius hominis. Filius hominis aſcendit ubi erat prius. Nouus homo de cœlo, Ioan. iij. vi. Epheſ. iiij. i. Cor. xv. & quæ multa huius generis habentur.

Et hæc ſane fruſtra ad Chriſti humanitatem referamus, etiamſi toti Chriſto tribuantur: propterea quod alia teſtimonia quę de loco etiam originis Chriſti iuxta humanitatis ſuæ naturam diſſerunt, docent, Chriſtum, non e cœlis à Patre iuxta carnem deſcendiſſe aut ueniſſe: ſed in uirginis matris utero, in Nazareth cõceptum: in Bethleem natum: Hieroſolymis mortuum eſſe. Hæc porro teſtimonia de tempore & loco originis Chriſti tractantia, non ſuo loco nobis opponuntur in argumeuto conceptionis Chriſti: in quo, non ſane de tempore aut loco, ſed de ipſa ſubſtantia originis Chriſti in conceptione eius tractatur. præſertim uero ea teſtimonia, in quibus Scriptura, Chriſtum, non ex humanitatis ſuæ (de qua tamẽ proprie hic agitur) ſed ex Diuinitatis ſuæ natura metitur: quæ prorſus eſt aliena ab argumẽto noſtro, de modo cõceptionis ſeu incarnationis Chriſti. Primum enim æquius erat ea producere teſtimonia in argumento conceptionis Chriſti, in quibus Scriptura Chriſtum ex humanitatis ſuæ natura metitur: quandoquidẽ incarnatio Dominica

minica tota hominis potiſsimum naturam in Chriſto intuetur. Deinde uero ſi & ea nobis opponenda erant quæ de tẽpore aut loco originis Chriſti iuxta naturã Diuinitatis ſuæ differũt: tolli equidẽ prius omnẽ illorũ cum ſuis Antithetis repugnãtiam in proprio illorum argumento oportebat, priuſquàm nobis opponerentur, ſi quidẽ robur aliquod aduerſus doctrinam noſtrã obtinere debebãt. alioqui fruſtra in alieno argumento nobis opponas quæ in proprio ipſorum argumento Scripturę repugnantiã inducunt. Quę de ſubſtantia originis Chriſti proprie tractãt. Matth. i. Luc. i. Ioan. i. ea ita iam explicuim⁹ tam iuxta *Diuinę* quàm iuxta humanę in Chriſto naturę rationem, ut quod ad approbandam unanimi locorũ omnium cõſenſu doctrinã noſtram attinet nihil nobis prætermiſſe uideamur. Ex quibus ſane ſimul omnibus facile quiſq; intelliget iam, nihil aduerſus doctrinam noſtrã facere, quæ uel de tẽpore, uel de loco, uel de ſubſtantia etiam originis Chriſti in ſua cõceptione opponere nobis conaris. Venio nunc ad refutationem tuã noſtræ argumẽtationis,

tationis, quam tibi cum apud nos esses in unum syllogismum redactam tradideramus. Rides nos quod syllogismo tecum ac non potius Scripturis egerimus, atque hic Philosophię studium (ueluti rem Christiano Doctore indignam) traducis: Ais te cum Scripturis loqui malle simpliciter, quàm subtiles nostras ratiocinationes sequi: & quæ in eam sententiam semper adferre soles. Et putas te iam uicisse, si istiusmodi uoces inter tuos quàm latissime spargas: nos omnes Philosophos, te solum Theologum esse: nos omnes humana sapientia, te solum Scripturæ autoritate niti, Prędara sane uia ad aucupandā plebis imperitæ gratiam: cui facile persuaseris, ut quidquid nō intelligit damnet Philosophiæ nomine: presertim si quidquid contra te facit Philosophiam esse dicas. At uero magnum discrimen est inter simplicitatem & insciti am. Simplicitas non odit eruditionem: sed & linguarum & disciplinarum cognitionē inter Spiritus sancti dona cum Paulo numerat. quæ utraq; dum tu contemnis, traducis, ac rides, non equidem simplicitatem

præ

præ te fers, ſed inſcitiam: quam tuis etiam commendare conaris, & ornas ſimplicitatis titulo. Proferam autem tibi exemplum paulo craſsius, quo facilius diſcrimen hoc inter ſimplicitatem & inſcitiam perſpici à tuis poſsit. Ac primum abs te quærã, quidnam ſub carnis nomine intelligat Apoſtolus dum ait, non fore ſaluam ex operibus legis omnem carnem? Aut apud Prophetam Deus ipſe dum ait, Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem? Non negabis opinor hominem totum ſub carnis nomine intelligi. Rurſus ubi Adam de Eua ex latere ſuo formata ait, Hæc caro de carne mea, Aut Chriſtus Dominus à Spiritu carnem haberi negat, An & illic carnem pro homine poni putabis? ac non potius pro ipſa carnis ſubſtantia? Præterea in illa Dei apud Moſen querimonia, ubi Deus negat Spiritum ſuum in homine permanſurum uel diſceptaturum eſſe, propterea quod ſit caro, num illic item carnem aut pro homine aut pro carnis ſubſtantia accipi oportere dices, ac non pro carnis affectibus potius? Age uero ſi quis uno atq; eodem modo

carnis

carnis nomen in omnibus hiſce locis expo-
nendum eſſe contenderet, atq; huic ſuæ in-
terpretationi ſimplicitatē prætexeret, quod
ſimplicius eſſe uideatur, ſi unā ſemper eiuſ-
dem uocis ſignificationē retineamus, quàm
ſi inuehamus interpretādi uarietatem. Aut
ſi carnem pro carnis uel ſubſtantia uel affe-
ctibus apud Prophetam exponeret, ubi de
emittēdo ſuper omnem carnem ſpiritu ſuo
Deus loquitur, atq; in uerbis Adæ item ad
Euam carnem pro toto homine accipiat, Ei
ne tu tribueres ſimplicitatem, an uero inſci-
tiam? Equidem te ita ſtupidum eſſe non pu-
to, ut hic inter ſimplicitatem & inſcitiam di-
ſcrimen ipſe ſtatuere non poſsis. Ad eundē
porro modū, ſi quis neglecta in carnis uoce
ea ſignificationis uarietate, ita Chriſti ſen-
tentiam illam interpretetur, qua docemur
Carnem eſſe quidquid ex carne natum eſt,
ut alio loco ſub carnis nomine, carnis ſub-
ſtātiam intelligat, alio uero carnis affectus
ſeu ingenium, idq; in eadem propoſitione,
& poſt tam preclaram interpretationē do-
gmatis ſuis hanc Chriſti ſententiam præte-
xat, eumne tu ſimplicē Scripturæ interpre-
tem

tem fidelemq; Ecclesiæ Doctorem putabis? At uero hoc ipsum nos docet Dialectica ut hanc in argumẽtationibus πολυπραγμοσύνην non recipiamus, propterea quod faciat uiciosam argumentationem. quod si simplicitatis est uicia non admittere, sed pure tractare Scripturas, equidẽ negare nõ poteris usum Dialecticæ utilem esse ad retinendam simplicitatem in Sacrorum explicatione, & nõ tam simplicitatem amari ab ijs qui aut linguarum aut disciplinarum usum damnãt, sed insciti potius, quam ut honesto aliquo nomine ornent, simplicitatem uocant. Neq; alia ratio est in argumẽtorum formatione. Simplicius docet qui redactis in compendium uerbis ac sententijs, ordine illas suo proponit, ut res facilius possit intelligi, quàm qui nullo obseruato ordine simul confundit omnia, & neque unde ordiatur, neque ubi finem faciat uidet. Et cum non sit magis perspicua ulla argumentandi ratio quàm quę per Syllogismos quos uocãt, nulla sane simplicior haberi potest docendi ratio, q̃ quæ per Syllogismos traditur, quorum principia præsertim, non ex humana

sapientia

sapientia (cui nos nihil tribuimus) sed ex uerbo *Dei* petuntur. Ita & Christus Dominus inuicto prorsus syllogismo utitur aduersus Pharisæos in causa omnium longe grauissima, hoc est, cum illi uirtutem Diuinam ab ipso ęditam in Beelzebul transferre conarentur. Omne regnum (inquit) diuisum aduersus sese desolatur. Satanæ regnũ uestro testimonio diuisum est aduersus sese, dum Satanan à Satana per me pelli dicistis. Ergo uestro ipsorummet testimonio Regnum Satanæ desolatur, & in foribus est Regnum Dei. Quid uero dici à Christo potuit, uel simplicius uel efficacius? & tamen hanc simplicitatem docet Dialectica. Rursus in causa omnium difficillima de mortuorum resurrectione Syllogismo etiam ora Sadducæorum obturat. Deus est (inquit) non mortuorum sed eorũ qui uiuunt. Deus in Scripturis docetur esse Abrahæ, Isaac & Iacob Deus. Ergo Abraham, Isaac & Iacob (etiamsi uideãtur mortui) uiuunt. Quid obsecro hac argumentatione magis *Dialecticum*? sed quid item magis simplex atq; efficax? An uero & Christum hic Philoso-

phiæ

phiæ reum perages, quod in cauſa tam aſ-
dua modum argumentandi e media Dia-
lectica petierit? ut de Paulo taceam, cuius
in argumentando artem atq; ui mnemo ſa-
tis admirari poteſt. Deſine igitur diſciplina
rum & linguarum ſtudia cauillis tuis inſe-
ctari: ſed hoc ipſum fac potius quod nos to
ties ut faciamus mones. Da honorem Deo
in Donis ſuis quæ ille extare in Eccleſia ſua
uoluit ad illuſtrandam magis ueritatis co-
gnitionem. Iam quod ad noſtros Syllogiſ-
mos attinet. Nos priuſquàm illos tibi tra-
didiſſemus multa ex Scripturis tecum egi-
mus & tu nobiſcum uiciſsim: ſed cum nos
tuas interpretationes non reciperemus, &
tu te ad noſtra deliberare uelle diceres: col
legimus tandem doctrinæ noſtræ rationes
in duos (ni fallor) Syllogiſmos: alterum de
incarnatione Chriſti, alterũ de Baptiſmo:
ut fines doctrinę noſtrę ſummo compen-
dio & ſimpliciter collectos tibi traderemus.
Atq; hæc eſt illa humana in nobis ſapiẽtia
quam tantopere inceſsis. Quid autem Phi
loſophicum habent Syllogiſmi illi? lo-
quuntur de immutabili iuſtitia, decreto &

uoluntate *Dei*. neq; in ijs probãdis utũtur, rationibus ullis, ſed propoſitiones habent deſumptas ex uerbo Dei cui ſoli nituntur. Aut igitur in ipſo etiã uerbo Dei reprehendes Philoſophiã, ſi eam in Syllogiſmis noſtris reprehẽdas: Aut ſi uerbo Dei credendũ putas, noſtris hauddubie etiam ſyllogiſmis credes: qui nihil aliud cõtinent quàm quod uerbo Dei expreſſum habetur. Repetã aũt eum Syllogiſmũ quo doctrinã noſtram de Chriſti *Domini* incarnatiõe confirmam⁹, ne nudis tecũ uerbis certare uideamur, neq; de illi⁹ ſentẽtia (etiãſi uerba nõ teneã) quidq; omnino mutabo. Prima propoſitio colligitur e Scripturę perſpicuis ſentẽtijs quib⁹ docemur iuſtitiam ac uoluntatẽ Dei ęternam atq; immutabilem eſſe. Aut igitur uerũ eſt, iuſtitiã ac uoluntatẽ *Dei* ęternam atq; proꝛſus immutabilẽ eſſe: quẽadmodum Scriptura docet. Num. xxiij. Pſal. xxxij. Eſa. xlvi. Malach. iij. Hebr. vi. Iacob. i. Et tũ prima quoq; Syllogiſmi noſtri propoſitio impugnari omnino non poterit. Aut hac impugnata, omnia quoq; illa teſtimonia impugnari oportebit. fieri enim nõ poteſt, ſi uoluntas Dei uere eſt immutabilis atq; ęterna

ut

ut ulla illius cõstitutio, quominus implea-
tur immutari quoquomodo possit. Sic aũt
habet prior syllogismi nostri propositio, e-
tiamsi alijs forte uerbis cõstet, nos enim de
sententia nõ de uerbis certamus. Quod carni
nostræ *Dei* decreto constitutum est, hoc in
carne nostra depẽdi expiariq; oportet: ut im
mutabili Dei iustitię satisfiat, siquidẽ seruа-
ri debeamus. Hic nihil aliud urgeri uides,
quàm æternę uolũtatis Diuinę immutabilẽ
constantiã, quam si neges, scripturę nõ me-
am autoritatẽ impugnabis. Altera propo si
tio continet legis seu mãdati Diuini nexũ:
quo morti subijcimur, nisi legem seu mãda
tum impleamꝰ. Gen. ij. Deut. xxvij. Gal. iij.
quam etiam negare non potes ueram esse,
nisi scripturam ipsam mendacij accuses. Sic
autem habet altera propositio: Mors carni
nostræ in pœnam propter inobedientiam
constituta est decreto æternę atq; immuta-
bilis Diuinæ uoluntatis. Quid uero ha-
bes quod hic impugnes? Scriptura id do-
cet, nõ ego. Si igitur nihil in utraq; hac pro-
positione inficiari potes: Certe uelis nolis
largiri te id nobis oportebit, quod efficitur

ex mutua illarum collatione. nempè, in nostra & non alia carne dependi expiariq; oportuisse mortem, quæ nostrę & non alteri carni ulli (decreto Dei) cõstituta erat, ut seruari possemus. Et quum in Christi carne persolutum expiatumq; esse constet, quod nostræ carni fuerat constitutum: perspicuum est Christum in nostra & non alia carne depẽdere & expiare id oportuisse quod nos manebat, si ad nos pertinere debeat meriti ac gloriæ suæ (morte sua promeritæ) communio. quam sane pertinere, atq; nos adeo per illam seruari & uniuersa ubique Scriptura, & utraq; Christi ipsius institutio, nempe Baptismus & cœna testantur. Sed hęc tibi Philosophica sunt, quia contra te faciunt: & refutari abs te non possunt. Qvid uero tu Theologus, ad hanc Philosophicam (sed e media scriptura desumptam) argumentationem? Audiamus hic tuam Theologiam. Primum dicis non esse ferendam doctrinam nostram, qui duas in Christo naturas agnoscimus, & utriusq; proprietates separatim consyderamus: propterea quod duos ex uno Christos te iudice faciamus:

ciamus: alterum Spiritum, alterum carnem. Deinde argumentationi noſtræ duos potiſsimum locos e Paulo opponis: alterũ ii. Cor. v. ubi docemur, Deum fuiſſe, qui ſibi mundum in Chriſto reconciliaſſet. Alterum: Col. ii. ubi Apoſtolus docet, Deum de principatibus & poteſtatibus (nimirum condemnationis noſtræ) egiſſe triumphum per ſemetipſum: ita enim in omnibus fere latinis exemplaribus legitur. Inde uero colligis non procedere noſtram argumentationẽ: Si enim Deus in Chriſto per ſemetipſum & mundum ſibi reconciliauit, & Principatus ac Poteſtates omnes triumphauit: non poſſe id referri dicis ad Chriſti humanitatem, nedum ut de carne noſtra hic aliquid cogitemus. Poſtremo addis, nihil opus fuiſſe Chriſto, ſi quod carni noſtræ cõſtitutum erat, in eadem carne etiam dependi expiariq; potuiſſet. Hæc tu ita cõtra nos, aisq; te hic Scripturæ per te citatę autoritatem ſequi malle quàm humanæ ſapientiæ (quo nomine noſtra deſignas) argumentationes. Age uero ne graueris uiciſsim tu homo Theologus audire nos etiam, qui ti-

bi rudes Theologiæ prorſus neque aliud quàm Philoſophi eſſe uidemur. Primum tuæ iſtius Theologiæ ſubtilitatem non aſſequimur, dum à nobis Chriſtum diuidi ais: propterea quod utriuſq; in ipſo naturæ proprietates ſeparatim conſyderemus. niſi ſi tu hominem diſcerpi quoq; dicas, dum in illo ſeparatim animæ & originem & proprietates: ſeparatim uero corporis & originem & actiones conſyderamus. quẽadmodum ante etiam id diximus. Quid quod Scriptura ipſa ad hunc modũ diuidit Chriſtum? fatetur apud Marcum Chriſtus ipſe, ſe diem & horam extremi iudicij nõ noſſe. At Paulus in Chriſto omnes ſcientiæ theſauros reconditos eſſe docet. Hic igitur & tu duos ex uno Chriſtos facies? Alterum qui ſciat omnia, Alterum qui diem iudicij ignoret? Rurſus dum Paulus Chriſtum, alibi maledictum uocat, alibi ſplendorem gloriæ & characterem exiſtentiæ Paternæ eſſe docet: Num & is duos ſecundum te Chriſtos faciet? nam in ſplendorem diuinæ gloriæ maledictum cadere non poteſt. Quod ſi his & ſimilibus Scripturæ locis

Chriſtus

Christus diuiditur, & nos facile patiemur ut Christum diuidisse dicamur. sed si Scriptura unum nihilominus atque eundem Christum Dominum agnoscit, etiãsi utriusq; in illo naturæ proprietates separatim consyderet ac discernat: dabis ueniam nobis Philosophis, tu homo Theologus, si hic Scripturæ testimonijs potius, quàm tuæ Theologię assentiamur. atq; unum & eundem indiuisum in æternum Christum Dominum esse credamus: etiamsi naturas illi duas cum Scripturis tribuamus, & utriusq; proprietates separatim consyderemus. Sed & tu ipse ad eundem modum diuidis Christum: dum illum, & uerum ac naturalem Deum, & uerum item ac naturalem hominem esse fatearis. Arbitror enim naturalẽ Deum à te uocari, qui Dei naturam retineat, Et naturalem item hominem, qui naturam hominis habeat. Si Christus igitur secundum te & Dei & hominis naturam retinet, estq; alia hominis natura, alia dei, quo pacto (quæso) tu non diuides Christum qui duas illũ naturas retinere fateris, dum illum uerum ac uaturalẽ deum uerũ item

ac naturalem hominem esse doces: cum hoc potissimum nomine doctrinam nostram traducas, quod duas Christo naturas easq; diuersas tribuamus? Equidem hic sibi ipsi non satis cõstat tua Theologia: quam nos (homines alioqui rudes) assequi non posse ultro fatemur. Multo minus autem illam assequimur, dum Christum uerum ac naturalem *Deum* esse doces: & interim illum iuxta eandem *Diuinam* naturam suam, tentatum, passum, mortuum, & sub noxam peccati nostri in Patris iudicio condemnatum esse affirmas. Quæ ex Paulo citas aduersus nostram argumentationem magis pro nobis quàm pro te faciunt si recte intelligantur. Ac primum eo loco quo *Deus* fuisse legitur qui sibi in Christo mundum reconciliarit: uideris sub *Dei* nomine alteram in Christo naturam intelligere, ut ab illius humanitate meritum reconciliationis excludas. hoc est, ut intelligamus reconciliationem nostram à Christo, quatenus Deo, non quatenus homine peractam esse. atq; ita efficere demũ conaris: frustra nos eam de carne Christi disputationem inue-

here,

here, posteaquàm omnis nostra reconciliatio peracta sit per ipsam Diuinitatem Christi, hoc est, per uerbi in Christo naturam: non autem per illius humanitatem, ad quã interim carnis consyderatio proprie pertinere uidetur. Hanc esse putamus tuam argumentationem, quam ex eo Pauli loco, ad eum modum intellecto, colligere nobis uideris. At uero tibi probandum prius esset, sub Dei nomine hoc loco alteram duntaxat illam Diuinitatis in Christo, hoc est uerbi naturam designari: Siquidem procedere debeat tua hæc argumentatio. alioqui si ostenderimus nomen Dei hoc loco, non ad filij personam qui Christus est proprie, sed uel ad Patris Dei potius, uel certe ad totius Diuinæ triadis prouidentiam pertinere: adeo sane non procedet hæc tua argumentatio, ut hic Pauli locus adiumento sit nobis futurus etiam aduersus doctrinam tuam, nedum ut nostræ argumentationi opponi possit. Docet autem Paulus illic nostræ regenerationis atq; adeo omnis nostræ salutis autorem esse ipsum Deum, qui per Christum Iesum filium suum nos sibi

reconciliasset: quiq; eius ipsius reconciliationis ministerium seu prædicationem Apostolis delegasset. Id ita à Paulo doceri non negabis opinor, ita enim habent Pauli uerba: Omnia autem hæc ex Deo, qui nos sibi per Iesum Christum reconciliauit: deditq; nobis ministerium reconciliationis. Iam quod sequitur explicatio est eius ipsius ministerij, Apostolis à Deo ipso delegati: indicans scopum præcipuum (per prioris sententiæ repetitionem) circa quem uersari potissimum totam Apostolorum prædicationem oporteret: nempe quod ipsemet Deus autor esset partæ nobis per Christum Dominum reconciliationis. Et proinde mox quoq; addit se Deo ipso autore legatione fungi pro Christo: & quæ sequuntur. Hic uero primum abs te scire uelim, filijne an uero Patris Dei personam Paulus toto hoc loco sub *Dei* nomine designet? Nec est quod dicas initio quidem Patris, deinde uero filij, mox autem Patris rursum personã designari. Hanc enim ipsam Dei personam ex quo omnia, & mundum sibi per Christum reconciliasse docet Paulus, & ministerium

ſterium huius reconciliationis Apoſtolis ut pro Chriſto legatione fungerentur demandaſſe. quare fieri nõ poteſt ut locus hic perſonarum uariationem ſub *Dei* nomine admittat. ſed eam ſolam toto hoc Pauli loco perſonam ſub Dei nomine intelligi oportet, cui prima illa autoritas tribuitur, ut ex illa ſint omnia. Iam cum idem ipſe Paulus uerbis expreſsis teſtetur, Patris hoc *Dei* proprium eſſe, ut ex illo ſint omnia: Et ad eandem perſonam referat hoc loco Paulus, tum reconciliationem noſtram per Chriſtum, tum Apoſtolici miniſterij inſtitutionem: Equidem nos ita rudes eſſe fatemur, ut non intelligamus quonam modo Dei nomen, hoc loco, ad uerbi perſonam, hoc eſt, alteram in Chriſto naturam, referri poſsit. ſed potius ad Patris Dei perſonam pertinere illud putamus; poſteaquàm ad eam (utrunq; id) *Dei* perſonam referri à Paulo uidemus (nempe & reconciliationem noſtri, & Apoſtolici muneris inſtitutionem) ex qua ſunt omnia: quod alioqui Patris ſolius perſonæ proprium eſſe ſcimus. Vt interim taceam non poſſe

posse quoquomodo admitti id, ut sub Dei nomine filij personam hic intelligamus, propterea quod hac interpretatione tollatur propria Christi functio, quē Dei patris & nostrum mediatorem esse credimus. Est enim mediatoris, alterumalteri, non autem sibi ipsi conciliare, nempe reum, uel iudici, uel accusatori. Hic autem Deus sibi ipsi nos conciliasse docetur. Aut igitur filium *Dei* mediatoris functione spoliabimus, ac Patri item Deo iudicium omne adimemus, si *Dei* nomen hoc locoad filij personam (hoc est ad *Diuinam in* Christo naturam) referamus. Aut certe Patrem Deū solum sub Dei hic nomine intelligemus, si & Christo Domino mediatoris, & Patri item Deo iudicis honorem tribuamus. Neque uero arbitror te eum esse, qui aduersus scripturę autoritatem *Deo* uel Patri, uel filio detractum quid quàm uelis, & proinde te non amplius id facturum puto etiam ut nomen Dei hoc loco ad filij personam ut diximus referri debere contendas, si uero sub Dei nomine hoc loco filij persona, nempe uerbum, hoc est altera in Christo natura, non intelligitur, non uideo

uideo quid locus hic Pauli aduerſus noſtrã doctrinam faciat, aut aduerſus ſyllogiſmi noſtri tibi traditi ratiocinationem. Nos enim ſemper docuimus & docemus Deum Patrem eſſe autorem noſtrę per Chriſtum reconciliationis, ſed eam reconciliationem partam nobis eſſe morte Chriſti, qua illę iuxta Patris Dei prouidentiam ac uoluntatem (aſſumpta carne noſtra) dependit & expiauit id totum, quod noſtræ etiam carni decreto Dei propter noſtram inobedientiã fuerat conſtitutum. Hęc ſane nihil inter ſeſe pugnant, nedum ut ſe mutuo non ferant. Quin potius confirmat doctrinam noſtrã hoc loco Paulus, tres enim nobis proponit, quos in recõciliationis noſtrę conſyderatione intueri potiſſimum debemus. Ante omnia Patrem Deum, cuius prouidentia ac uolũtate factum eſt ut uerbum caro fieret: Deinde uero Chriſtum Dominum, qui aſſumpta forma noſtræ ſeruitutis (nimirum carnis noſtræ infirmitate, quemadmodum id oſtendimus) hanc ipſam reconciliationem in carne noſtra per corporis ſui hoſtiam peregit. Poſtremo autem Apoſtolos,

quos

quos Pater ipse Deus etiam huius reconci-
liationis testes ac precones toto terrarum
orbe esse uoluit: demisso in illos Spiritu
sancto omnis ueritatis doctore, ut illorum
doctrinam non pro hominũ doctrina iam,
sed pro Diuina potius ipsiusmet Spiritus
sancti (per eos loquentis) uoce haberemus.
Cum igitur Paulus testetur Christum Do-
minum morte sua (quæ in Deum cadere nõ
potest) reconciliationẽ hanc peregisse: per-
spicuum est Christum iuxta humanitatis
suæ naturam reconciliationis huius mini-
sterium (quatenus pro omnibus mortuus
est) peregisse. Atqui hoc ipsum est quod
nos syllogismo nostro quoq; docemus, nẽ-
pe mortem carni nostrę constitutam, in car
ne etiam nostra à filio *Dei* assumpta per
corporis sui hostiã persolutam expiatamq;
esse. Confirmat igitur hic Pauli locus do-
ctrinam nostram: dum morti Christi ascri-
bit reconciliationem, quæ cadere non po-
test nisi in carnem peccato obnoxiam, hoc
est nostram (Stipendiũ enim peccati mors)
etiamsi Christus nũquàm peccasset. pecca-
to enim obnoxium hic dicimus, non quod
peccato

peccato subiectum sit: hoc enim à Christo Domino modis omnibus alienum esse scimus, sed quod peccare possit. Christum autem Dominum iuxta humanitatis suę naturam peccare potuisse testantur tentationes, quibus illum Satan exercuit, quem alioqui Paulus ipse tentatum per omnia esse docet, quorsum enim tentari illum contigisset nisi peccare potuisset? imo uero quorsum attineret hominem factum esse nisi peccare potuisset? iuxta Diuinam enim uerbi naturã peccare nunquàm potuit sed iuxta humanam naturam uerbo coniunctam non peccauit, neq; inuẽta est labes ulla in ipso, etiamsi peccare posset. Stat ergo incõcussa Syllogismi nostri de immutabili Diuinæ iustitiæ nexu ac decreto ratiocinatio, atque hoc Pauli loco confirmatur etiam, non aũt impugnatur. Locus ille Col. ij. aliquanto plus difficultatis habet propter Latinorũ & exemplarium & interpretum in hac parte consensum. qui propemodum omnes, Deum, per semetipsum, seu in semetipso, triumphasse legunt, Deiq; nomen ad filij personam (hoc est ad Christum ipsum) referunt.

referunt. uidelicet quod Christus ipse iuxta Diuinitatis suæ naturam Principatus ac potestates nostræ cõdemnationis triumphasset. Atq; est quidem pia in se & Christiana hæc sententia si recte intelligatur, sed à Pauli mente hoc præsertim loco prorsus aliena. Præbuit autem huic interpretationi occasionem Latina uersio maxima fere ex parte, quod in Latinis omnibus fere exemplaribus legatur, triumphans illos in semetipso, siue per semetipsum. Cum enim extra omnem controuersiam sit non Patrem, sed filium, opus nostræ redemptionis assumpta hominis natura (iuxta quam & mortuus est) peregisse, nolebant proprium filij opus ad Patrem transferre, sed triumphum cuius hic meminit Paulus filio ascripserunt, decq; Christo interpretati sunt Pauli uerba quibus Deum de Principatibus & Potestatibus triumphasse per semetipsum Paulus testatur. At uero apud Græcos uaria est lectio, & sunt qui legant, triumphans illos per semetipsum, quemadmodum latina lectio passim habet, sunt item qui legant, triumphans illos pet ipsum, ut triumphi au-

torum

torem faciant Patrem Deum, Christum uero esse ostendant per quem Pater Deus triumphasset. Varietas porro huius apud Grecos lectionis, nõ nascitur e dictionis aut literæ ullius mutatione, sed ex accentus duntaxat forma, dum alij pronomẽ relatiuum (ipsum) addito aspirato accentu, alij uero tenui addito legunt. si enim cum aspiratione legatur ἐν ἑαυτῷ, tum recte habet Latina lectio, in semetipso: uel per semetipsum. sed si sine aspiratione legatur ἐν αὐτῷ, tum sane Latinus interpres nõ recte uertit, in semetipso, uel per semetipsum: sed simpliciter legendum est, triumphans illos in ipso uel per ipsum. ut sit sensus, Patrem Deum (cui accepta referri oportet omnia) triumphasse Principatus ac potestates, sed per filium per quem omnia: idq; in mortem pro nobis traditum, cuius merito, & peccati nostri chirographum in cruce abolitum iam esset: & captiuæ uelut in triumphum actæ, omnes mortis ac condemnationis nostræ potestates & Principatus. Iam cum aspiratione legitur in Frobenianis exemplaribus ἐν ἑαυτῷ, autore opinor Erasmo Roterodamo qui

ueterum interpretum autoritatem sequutus ita hunc locum legendum esse putauit, quem demum alij quoq; sequuti *Dei* quoq; nomen ad filij personam iuxta Latinorum interpretum expositionem retulisse uidentur. Cæterum ipse uerborum contextus nõ permittit, ut nomen *Dei* hoc loco ad filij personam referatur: Et in Græcis ut dixi exemplaribus uaria lectio est propter accentus mutationem. Nam etsi in Frobeniana æditione legatur ἐν ἑαυτῷ, tamen Aldina, & Argentinensis æditio habet ἐν αὐτῷ. Atq; ita extare etiam dicitur Romæ in exemplari Vaticano. Quin & Budense exemplar uetustissimum (quod e direptione Constãtinopolitana adseruatum, Budam demum sub Matthia Rege allatum fuerat) eandem lectionem habebat. Quæ equidem lectio, & melius respondere uidetur uerbis Pauli quæ præcedunt: Et sententiam rei ipsam multo clarius absoluunt. ut sit is sensus. ipsummet Patrem *Deum* authorem nostræ salutis esse: qui excitauit Christum filium suum ex mortuis, & nos cum illo uiuificauit: Qui chirographum item peccati nostri

lege

lege concluſum, ſed cruci demum filij ſui affixum, e medio ſuſtulit: Quiq; de Principatibus ac Poteſtatibus omnibus quæ illi aduerſarię in hac parte fuerãt (poſtea quàm eas expoliaſſet) per eundem ipſum filium ſuum, factum hominem, glorioſe triumphauit, Hanc eſſe Pauli ſentẽtiam uerba ipſa teſtantur quæ præcedunt. Sic enim habent uerba ipſa: In quo (nempe in Baptiſmo) ſimul etiam cum illo (nempe Chriſto) reſurrexiſtis per fidem efficientis illam Dei (nimirum Patris) qui (Pater) excitauit illum (filium ſuum Chriſtum Dominum) ex mortuis, Et uos (idem Pater) quum eſſetis per delecta & præputium carnis ueſtræ mortui, ſimul cum illo (nempe Chriſto) uiuificauit: condonans (idem Pater) nobis omnia delicta, qui & deleuit quod aduerſus nos erat chirographum, & per decreta nobis contrarium erat: ſuſtulitq; (nẽpe idem Pater) illud per crucem (nimirum Chri-

ti filij sui) expoliansq; Principatus & potestates (idem Pater) ostentui exhibuit eos palam, triumphans illos, in ipso, uel per ipsum: hoc est per Christum filium suũ, per quem restituit omnia. Estq; eadem prorsus huius quæ & superioris loci sententia, uidelicet Deum Patrem autorem esse salutis nostræ per filium suum pro nobis in mortem traditum, ut peccatum per peccatum condemnaretur, & mors promerita, morte innocenti pensaretur. Neq; ego sum primꝰ eius interpretationis autor, Adnotauit hæc dudum uir & pietate & eruditione insignis Iacobus faber Stapulensis, qui ἐν ἀυτῷ sine aspiratione legendum esse putauit. Adnotauit & Caietanus, Sacrarum hauddubie literarum interpres uigilantissimus, & in linguis magna cum laude uersatus. Sed & Ambrosius quanquàm latinam lectionem nonnihil interim immutatam sequatur (non enim legit in semetipso, uel per semetipsum, sed in idipsum) tãmen ita hunc locum interpretatur ut triumphum omnem Patri per filiũ ascribat. Ambrosij

broſij uerba ſunt de Paulo. Ideo commonet gentes, ut conſyderantes cauſas malorum ſuorum, & qualem gratiam acceperint à Deo in Chriſto, tota deuotione ſolliciti ſint circa obſequium eius, à quo à diuerſa mortis pœna ſunt liberati. Hic Ambroſius iuxta uerba Pauli gratiam ſalutis noſtræ tranſcribit Patri Deo, in Chriſto, ſiue per Chriſtum. Ac mox poſtea: Affigere autem cruci (inquit) hoc dixit eſſe, ſpoliare Principatus & poteſtates publice, & detriumphare illos in Chriſto. Et hic ſane Ambroſius Deo Patri aſcribere aperte uidetur, & chirographi noſtri in cruce abolitionem, & expoliationem Principatuum ac poteſtatum, & ſimul etiam triumphum de illis, in Chriſto, ſiue per Chriſtum. Et rurſum. Et ſic (inquit) expoliati ſunt (ſicut dixit) publice, id eſt in cruce: quod eſt, palam detriumphati à Deo, in Chriſto. Hęc aperte teſtantur eandem eſſe Ambroſij, & noſtram interpretationem. Neq; tamen ideo Ambroſium citare hic uolui, ut illius autoritate interpretationem meam tuear: ſed ut oſtendam me primum non eſſe, qui ſentiam, triumphum

hoc loco(cuius Paulus meminit)non ad filij ſed ad Patris Dei perſonam eſſe omnino referendum, ad quem ſi referatur, lectio ſane Latina conſiſtere non poteſt. pugnāt enim hæc, Patrem Deum per ſemetipſum triumphaſſe, & (quemadmodum infinitis alibi locis habetur) Per filium omnia reſtituiſſe. Qui autem triumphum ad Chriſtum referunt, negare non poſſunt priorem ſententiæ huius Paulinæ partem oportere referri ad Patrem *Deum*: nempe quod is nos cum Chriſto ex mortuis ſuſcitato conuiuificauit: condonans nobis propter Chriſtum peccata noſtra omnia. Sic enim & Eraſmus ipſe. Ergo(inquit) Patri Deo debentur omnia, quæ uobis largitur per filium, referēs ad Patrem Deum noſtram in Chriſto circuncifionem ſpiritualem, noſtrā cum illo reſurrectionem, & conuiuificationem. Quę autem de ſuffixo in crucem chirographo, deq; ſpoliatis ac triumphatis Principatibus ſequuntur: ea ad Chriſtum (ueteres ſequutus) transfert, Patriſq; Dei perſonam filij perſona commutat. Quæ perſonæ cōmutatio in cauſa illi fuit, ut cum aſpiratione

ne legere maluerit ἐν ἑαυτῷ, hoc est in semetipso, uel per semetipsum. Sed hoc uir doctissimus uidetur dedisse ueterum autoritati: ut iuxta eorum interpretationem, ipsam quoque Apostolicam lectionem ædendam curarit: præsertim cum interpretatio ipsa nõ solum sit pia, sed Christi etiam Domini gloriam insigniter illustret. At uero ex Pauli uerbis haberi non potest ulla toto hoc loco personæ commutatio: omnia enim participia ab ipso eius Paulinæ sententiæ usq; initio ad eandem personam referũtur, nempe Patris Dei: nisi quod actiua indefiniti temporis participia latine aliter efferri non possunt, quàm per tertiam præteriti indicatiui sui personam addito relatiuo, qui, ut τύψας qui uerberauit: γράψας qui scripsit. Docetq; Paulus nos cum Christo simul à morte ad uitam æternam surrexisse per fidem inditam nobis à Patre Deo: Et facit Patrem Deum ἐγείραντα, hoc est eum qui excitauit, Christum, nosq; cum illo: ἐξαλείψαντα, eum qui deleuit chirographũ προσηλώσαντα eum qui illud affixit in crucem sui filij: ἀπεκδυσάμενον, eum qui expoliauit Principatus

ac

ac potestates: & θριαμβεύσαντα αὐτοὺς, eum qui triumphauit illos, in ipso, nimirum Christo quem ex mortuis suscitauit, nosq; cum illo: siue per ipsum nempe Christum. Hanc porro interpretationem cum uerba Pauli ipsa poscere omnino uideantur: & nemo negare possit simplicissimam esse: nos hic etiam nobis sequendam esse putamus. præsertim ita adiuti Græcorum exemplarium, & quorum meminimus, interpretum autoritate. Adeo uero non repugnat Pauli hic locus nostræ doctrinæ, nostrq; tibi traditæ argumẽtationi, ut illam haud aliter quàm prior ille etiam. ij. Cor. v. aduersus te confirmet iuxta nostram interpretationẽ, quæ sane reiici abs te non potest, nisi ostendas quare consistere nõ possit cum totius Scripturæ consensu comprobetur. Sed etsi alteram illam ueterum interpretationem recipiamus, à quibus alioqui nusquàm libenter dissentimus, nihil ea te nihilominus adiuuabit in tuenda doctrina tua, cum illi longe aliter Paulum exponant, quàm tu interpreteris. Illi enim Christum cum alijs hominibus collatum, hoc nomine cæteris omnibus

mnibus anteponunt: quod alij per sese nihil possint nisi aliunde (nempe à Deo) adiuuentur, Christus uero Dominus sua propria intrà sese uirtute (nimirum Deus pariter ac homo) potentiam suam in expoliandis triumphandisq; Principatibus tenebrarum glorioſe declararit. tu uero huc Paulum detorquere conaris, ut quod ille Deo Patri tribuit, id tu ad filiũ ita interim transferas, ut quæ de abolito in cruce chirographo nostro, expoliatisq; ac detriumphatis Potestatibus sequuntur: non equidem toti Christo Deo simul ac homini (quod tamen ueteres omnes unanimi cõsensu agnoscũt) sed Diuinæ duntaxat illius naturæ (excluso humanitatis suæ in carne nostra merito) adscribas. id porro longe diuersum est ab eo, quod ueteres in loci huius interpretatione prodiderunt: etiamsi personarum cõmutationem (quam illi hic adducunt) recipiamus. Non est igitur cur Pauli hunc locum pro te facere arbitreris iuxta ueterum interpretationem. quam tamen ostendimus à mente Pauli esse nonnihil alienam. Iam si hoc Pauli loco aliquid contra nos

efficere uis, approbanda prius tibi esset tua interpretatio, nostraq;, ac ueterum item omnium altera impugnanda. Neq; enim satis est attulisse interpretationem, nisi illam confirmes uel legitima uerborum explicatione, uel mutuo locorum in Scripturis consensu: Quorum nos tamen neutrum in tua adhuc interpretatiõe uidemus. Quod enim ad uoces attinet, hæ non admittunt ullam prorsus toto hoc loco personæ commutationem: multo minus uero translationem illam, qua tu Diuinæ dũtaxat in Christo naturę attribuere uelle uideris omne salutis nostræ mysterium excluso interim merito suæ humanitatis, quẽadmodum id iam aperte satis exposuim⁹: Locorum uero collatione tãtum abest ut tuam interpretationem approbare possis, ut uel hic ipse Pauli locus eam nullo modo admittat, dũ enim chirographi nostri nexum per crucẽ sublatum esse docet (quam equidẽ ad Christi Diuinitatem referre non possumus) & abolito chirographi nostri nexu, expoliatas quoq; eadem opera fuisse constat omnes peccati mortis ac condẽnationis nostrę potestates

certe

certe ab eo quod per crucẽ partum est, excludere nunq̃ poteris meritum humanitatis Christi. Quid quod ipsemet uel inuitus fateris, Christum iuxta carnem mortuũ esse? An uero non idem est, iuxta carnem, aut iuxta humanitatis naturã Christum mortuum esse? apud te caro in Christo *Deus* erat scilicet etiam ante mortem? Quod si iuxta carnem mortuus est Christus, quę interim nõ erat neq; est Deus. Et morte Christi in cruce abolitũ est peccati nostri chirographum: Mirum profecto, si ab eo, quod morte Christi iuxta carnem abolitum est, meritum humanitatis Christi excludas. Sed dicis Christũ idem isse quod uerbum: & cum iuxta carnem Christum mortuum esse fateris: perinde esse putas, ac si uerbũ mortuum esse diceres. Cęterum nos eam doctrinã tuã in superioribus refutauimus & ostendimus Christum nõ uerbi tantũ (iuxta quã est ęternus & immutabilis) sed hominis etiã (hoc est nostrã quoq;) naturã habere: iuxta quã conceptũ, natũ, & mortuũ illũ esse credim⁹. Alioqui si caro & sanguis in Christo uerbũ est, quid obsecro hominis in illo erit? Aut

quo pacto apud te caro in Christo Deus est, siue uerbum: cum Christus ipse dicat, Deum, Spiritum non carnem esse? nisi tu nobis nouum aliquod Euangelium forma re uelis, in quo duplicem nobis Dei existẽtiam ponas: alteram qua *Deus*, sit Spiritus, æternus, immutabilis, & Sanctus. Alteram qua Deus item sit caro, mutabilis, & à prioris illius existentiæ Deo derelictus, atq; etiam alienus. At uero nos hic unum duntaxat atq; eiusdem existentiæ Deum, & Patrem simul, & Filium, & Spiritum sanctum esse, cum Prophetis & Apostolis totaq; Catholica *Dei* Ecclesia credere malumus potius, quàm ut nouam aliquam de existentiæ *Diuinæ* uarietate doctrinam recipiamus. Vsum Synecdoches in Christi Domini consyderatione exposuimus, ne naturas in illo distinctas confundamus, etiamsi quę alterius duntaxat in illo naturæ propria sunt, toti Christo in Scripturis tribui nonnunquàm uideamus. Et quemadmodum humanam in Christo naturam non ideo fine principio esse dicimus, quod de toto Christo *Paulus* dicat illũ esse omnis creaturæ

turæ primogenitum per quem condita sint etiam ipsa sæcula: ita non ideo uicissim Diuinam in illo naturam, natam, passam, mortuam, tentatam, & à Patre suo derelictam esse intelligamus, quod hæc toti Christo in Scripturis tribui audimus. Hoc enim ueluti toti Christo plerunq; tribuit Scriptura quod alteri duntaxat illius naturæ proprium est (quemadmodum alias quoque iam diximus) non ut naturas in illo commisceat quoquomodo aut confundat: sed ut indiuiduam deinceps illarum coniunctionem esse testetur: quæ tamen non obstet quominus suam utraq; natura retineat proprietatem. Quare quæ corpore ac sanguine suo peregit Christus, ea illum iuxta humanitatis suæ naturam (ad quam caro proprie pertinet) peregisse docemus. Et quum corporis & sanguinis sui merito sustulisse illum sciamus omnem peccati nostri nexum, omneq; maceriæ interstitium per carnem suam diruisse, & utrumq; simul populum in uno corpore suo per crucem Patri suo reconciliasse quēadmodum Paulus docet. sciamus item, quemadmodum

per hominem mors propagata est, ita per hominem restitutam nobis esse etiam resurrectionem ad uitam æternam. Dei Patris hic misericordiam agnoscimus supplicesq; adoramus qui filium suum unigenitum in carnem nostram demiserit, ut maceriam, carnis nostræ peccato erectam, & ita erectam ut per nos dissolui amplius nunquàm posset. ipse cõiuncta Deo eadem ipsa carne nostra in suo corpore totam dirueret: nosq; ut frater noster nobis à Patre Deo in carnis nostræ participationem datus, in uictoriæ huius suæ communionem ut fratres uicissim suos pro ineffabili bonitate sua uocaret: Manifestum est igitur, stare immotam Syllogismi nostri traditam tibi ratiocinationem, atq; adeo non infirmari locis tuis quos illi opponis, ut etiam confirmetur. Argumentationis uestræ uicium paulo antea indicauimus, qua colligitis, Christũ, si ex carne nostra est natus, à peccato etiam immunẽ esse non potuisse: propterea quod Dominus ipse carnem esse doceat, quidquid ex carne nascitur. Quæ enim de carnis affectibus Dominus loquitur, ea uos ad car-

nis

nis substantiam transferre conamini: & ex carne nasci, idem esse interpretamini, quod ex homine iuxta gignendi legem propagari. carnem uero esse, non iam ad carnis substantiam refertis sed ad carnis sensum seu mentem, sic enim illam uocat Paulus. ut hic sit iuxta uos uerborũ Christi sensus. Quod natum est ex carne: hoc est, quod originem suam ex humanæ carnis substantia traxit: Caro est: hoc est, carnis sensu aut mente regitur. At uero longe aliam esse Christi hoc loco mentem uerba ipsa quę subsequuntur declarant. Confert enim Christus Dominus efficaciam corruptelæ nostræ cum potentia Spiritus. & docet tantam esse carnis nostræ corruptelam ut dum illi obsequimur in ea ipsius corruptela perpetuo hæreamus. Porro legẽ huius corruptelę ita efficacem esse in nobis, ut nos ab ea lue expurgare ipsi haudquaquàm possimus, præterquàm si per Spiritũ sanctũ innouemur. tum enim uirtute illius id effici ut aduersus carnis nostrę sensum certamẽ suscipiam⁹. Quẽadmodum igitur ea est corruptelæ nostræ uis ut nos in seruitute sua retineat donec à

Spiritu ſancto innouemur, ita ſpiritus quoque eam rurſus efficaciam eſſe, ut nos innouatos excitet aſsidue ad obluctandum ſenſui carnis noſtræ, ne illum deinceps regnare in nobis quoquomodo patiamur. Iam ſi e Spiritu ſancto natum eſſe, aliud longe eſt hoc loco, quàm ex illius ſubſtantia noſtri originem traxiſſe, ſane & e carne natum eſſe, aliud ſit neceſſe eſt, quàm e parentibus iuxta naturæ legem ptopagatum eſſe. Et cum e Spiritu natum eſſe, idem ſit hoc loco, quod Spiritus uirtute innouatum, perſpicuum eſt etiam, natum eſſe ex carne, aliud non eſſe, quàm à ſenſu carnis prouenisse. Eamq; eſſe uerborum Chriſti ſententiam. Carnē eſſe, hoc eſt à carnis ſenſu regi quidquid ex carne natum eſſet, hoc eſt, à ſenſu carnis prouenisset. quemadmodum Spiritus eſſet etiam, hoc eſt, Spiritus uirtute regeretur, quod ex Spiritu natum eſſet, hoc eſt, quod Spiritus ſanctus afflatu *Diuino* ſuo innouaſſet. Vtitur autem hic *Dominus* naſcendi metaphora, ut quod alicui rei cauſam dedit, ex eo natam eſſe dicat, quemadmodum & nos errores ex erroribus, lites e litibus,

litibus, bella e bellis nasci dicere solemus, dum ostendere uolumus, errores erroribus, lites litibus, bella bellis occasionem prebuisse. Quid autem hæc ad Spiritus aut carnis substantiam? ne dicam ad hominis ex homine propagationem? Quo pacto uero consistere poterit tua loci huius interpretatio siquidem illam recipiamus? Tu id uideris uelle, ut quod e carnis substantia genitum est, non possit esse nisi caro: hoc est, non possit nisi à carnis sensu regi ad peccandum. Christus autem Dominus docet nostri abnegationem, etiamsi ex carne nascamur. Docet hoc ipso loco nouam e supernis natiuitatẽ, & quidem eorum, qui ex carne nati essent. Et Paulus testatur nos in carne uersantes, non secundum carnem nihilominus ambulare, & quę infinita in scripturis in hanc sententiam habentur. Qui in carne uersantur, nonne ex carne nati sunt, hoc est, nonne ex carnis nostrę substantia originem suam traxerunt? Rursum, secundum carnem ambulare, estne à carnis sensu regi ad peccandum? sane alterum hic alteri cedere oportet, aut tuam interpreta-

tionem Paulo, aut Paulum tuæ interpretationi. Si enim qui in carne ambulant iuxta Paulum, iuxta te ex carne nati sunt: atque ijdem interim non secundum carnem ambulant. Perspicuum est, carnem non esse, hoc est carnis sensu ad peccandum non regi omnes, qui ex carnis substãtia originem suam traxissent. Nos porro certi, Paulum, Christi Spiritum habere, nedum ut illi repugnet: illius doctrinam sequi malumus, quàm tuam: præsertim cum ipsemet Christus Dominus, quæ de nostri abnegatione deq; noua e supernis natiuitate docet, ad eos hauddubie referat omnia, qui ex carne nati sunt, hoc est, qui e suis parentibus iuxta naturæ usum sui originem traxerunt. quæ equidem ad illos pertinere non possent, si præterquàm à carnis sensu regi gubernariq; non possent. Quodq; ad uerborum Christi sententiam attinet, nos carnis πολυ, συμπλοκην hic excludimus, sed utrobiq; in uerbis Christi sub carnis nomine, carnis, non substantiam, sed sensum siue ingenium intelligimus: idemq; hic a Christo doceri dicimus, quod alibi a Paulo docetur: dum

ait

ait: Eos qui carnales sunt, quæ carnis sunt sapere: qui uero Spirituales, quæ Spiritus essent curare. Iam ut hæc ad carnis substantiam nihil pertinent, ita nihil pertinere etiam ad nostrę propagationis consyderationem: & proinde neque ad Christi Domini conceptionem siue incarnationem. Sed ut donemus ueram esse tuam interpretationem, uerbisq; Christi hoc loco doceri: carnem esse, hoc est carnis sensu regi, quod ex carne, hoc est, e carnis substantia natum est, non opinor te negaturum, infantes quoq; nostros carnem esse quandoquidem ex carne nascuntur. Quod si infantes nostri caro sunt, hoc est, si sensus carnis in illis dominatur, quem Paulus mortem appellat, quo pacto a morte liberabis infantes nostros, in quibus (iuxta tuam ipsius doctrinam) carnis sensum, hoc est mortem, regnare doces? Dicis illos seruari promissione, fateris ergo, non esse carnẽ, eos, qui promissione seruantur, etiamsi ex carne natos esse constet. At uero promissio ad totam pertinet Ecclesiam, siue infantiũ, siue adultorum. Sunt enim *Dei* ipsius uerba, Ero uobis in *Deum*,

Et

Et uos eritis mihi in populum. Nemo igi-
tur in uniuerſa Dei Eccleſia caro erit, eti-
amſi omnes ex carne naſcantur. Et cum de
nullo hominum extet clarior magnificen-
tiorq; promiſſio, quàm de Chriſto Domi-
no, deq; ſanctitate ſuæ conceptionis: Do-
cet enim Angelus Virgineæ conceptionis
Spiritum ſanctum autorem eſſe futurum:
& uerbis expreſsis ſanctum fore teſtatur,
quod ex illa naſceretur. Si quæ uis eſt igi-
tur Diuinæ promiſsionis, ut carnem eſſe
non permittat quod ex carne natum eſt: ſi
hæc infantes, ſi adultos, ſi totam denicq; Ec-
cleſiam ab ea lege liberat: omnium certe
maxime eum qui totius Eccleſiæ caput eſt,
& in quem ſolũ omnes quotquot uſquàm
ſunt promiſsiones intuentur, liberabit. ne-
que caro eſſe omnino poteſt Chriſtus Do-
minus, quanquàm ex carne (nempe e uirgi-
ne matre) & conceptus & natus eſt: etiamſi
tuam ipſius interpretationem recipiamus.
Stat ergo immota quam tibi tradidimus
noſtra argumentatio, ſimulq; & doctrina
tota de Chriſti Domini conceptione ſiue
incarnatione, fruſtra abs te hactenus tuisq;

Symmyſtis

Symmystis impugnata. Stat immota inquam, neq; ullis Satanæ conatibus labefactari potest. Quod supereſt, de Baptismo, deq; Ecclesiastica uocatione id quoque tibi breui (si Dominus uolet) dabimus. & ita (quod per gratiam Dei spero) dabimus, ut illa conuellere non queas. Interim te & moneo & hortor ut aut doceas circunspectius, aut ab eo munere abstineas o Menno: ne sanguinem miserarum animarum, per te implicatarum, de manu tua requirat in illo die, iustus iudex, qui est Iesus Christus uerus Deus uerusq; homo in omnia secula benedictus,

Amen.

ERRATA.

A. folio iiij. facie i. linea xij. lege. quàm excuſare apud Deum præſertim: fol. viij. fac. i lin. ix. lege. ac reſtituentis prouidentiam pertinent. C. fol. ij. fac. ij. lin. xix. lege. ipſa matre docemur) Ibidem lin. xxij. lege. exceptum legimus) Ibidem lin. xxiij. lepe. ut uel e cœlo. C. fol. v. fac. i. lin. i. lege aſsimiliationem. D. fol. ij. fac i. lin. xv. xvi. xvij. lege. Poſtremo qui & exempla adferunt, Qui habent cum quibus gignant habent, & cum quibus.